

HANNE REINTOFT

Samfundets støtte eller socialpolitik avantgarde

Et tilbageblik over 40 års
socialrådgivning

DANSK SOCIALRÅDGIVERFORENING

*Udgivet i
anledning af
Dansk Socialrådgiverforenings
40 års jubilæum*

Hanne Reintoft

**Samfundsstøtte
eller
socialpolitisk
avantgarde**

*Et tilbageblik over 40 års
socialrådgivning*

Dansk Socialrådgiverforening

*Samfundsstøtte eller
socialpolitisk avantgarde*

© 1978, Dansk Socialrådgiverforening

Omslag og layout: Niels Winther

Sats og tryk: as N. Olaf Møller, København

Salg og distribution: Forlaget Børn & Unge

Skt. Hans Torv 26, 2200 København N.

Tlf. (01) 35 36 15. Giro 3 03 03 18.

Eftertryk er tilladt i rimeligt omfang med tydelig kildeangivelse. Eftertryk af hele afsnit/kapitler er kun tilladt efter forudgående skriftlig aftale.

1. oplag: 5.500 eksemplarer

ISBN 87-87059-00-2

Indhold

Forord	7
Fagets oprindelse	9
<i>Organisation</i>	13
<i>Besættelsestid</i>	15
<i>Efterkrigsår</i>	17
1950'erne	
Teori og metode	21
<i>Casework</i>	21
<i>Etik</i>	25
1960'erne	
Højkonjunktorens begyndelse	28
<i>Community organization</i>	33
<i>Forskning</i>	34
<i>Den nye fattigdom</i>	36
1970'erne	
Stigende polarisering	39
<i>Lavkonjunktur</i>	40
Socialrådgiveruddannelsen	43
Hvem er klienten?	51
Mod fremtids fjerne mål	59

Forord

Lappeskrædderne holder 40 års jubilæum. Når man når skelsår og alder, er tiden inde til status. Hvad har faget og dets udøvere i disse 40 år - præget af økonomiske konjunktursvingninger - betydet for vort samfund?

Var vi proletariats faste støtte, eller var vi et systems støttepille? Afslørede vi de stridende samfundsinteresser eller tilslørede vi de samfundsmæssige modsigelser?

Når man fra A-Z gennemlæser Dansk Socialrådgiverforenings materiale, kunne man - med vor forkærlighed for diagnoser - få det indtryk, at vi fra starten har lidt af et deprivationssyndrom. Venlige, imødekommende, kontaktsøgende har vi nærmet os enhver strømning i samfundet, enhver ny ide, andre fags dominans over vort arbejde. Normalt har denne diagnose en dårlig prognose. Meget tyder dog på, at vi som fag har gennemgået en senmodning og nu ærligt tør stille os de brændende spørgsmål: Hvad var og er vor samfundsmæssige funktion? Hvem har vi gavnet - vor klient eller det etablerede system?

Som almindelige lønarbejdere må vi sælge vor arbejdskraft. Begrænsede det os og turde vi søge begrænsningens grænse? Som udtryk for den almindelige tendens i vor eksterne og interne debat, vil jeg forlade diagnoserne og prøve at opridse den faglige situation ved 40 års jubilæet i samfundsökonomisk/politisk/ideologisk belysning. Det bliver ikke egentlig historieskrivning, men rids af vor udvikling.

Det er nødvendigt at kende fortiden for at opbygge fremtiden. Det er inspirerende at gennemtænke vor udvikling fra den spæde begyndelse til idag. Forhold, der før var uforståelige fremtræder som begribelige.

Under alle omstændigheder bliver tilbage en respekt for og en varm følelse af samhørighed med vor pionerers første

famlende forsøg på at få et fag anerkendt, en forening bygget op.

Deres angst for, at foreningen skulle blive en „rigtig fagforening“, deres ærbødighed for de akademiske faggrupper, deres møder med punch og lagkage efterfulgt af nattergalture til Lyngby sø kan kalde på smilet. Men uden dem havde vi idag ikke noget fag at udvikle, forsvare og forbedre.

Fagets oprindelse

Dansk socialpolitik har sin helt specielle historie, karakteristisk ved tidlig lovgivning og tidlig fastslåen af samfundets forpligtelse over for fattigfolk og afvigere, samt en stadig vekselvirkning mellem offentlig og privat initiativ. Det sidste har medført en langvarig og endnu ikke helt afhjulpen skelnen mellem „selvforskyldt“ og „uforskyldt“ trang. Selv i global målestok er vor første egentlige socialreform fra 1803 ret enestående ved at pålægge statsapparatet en vis forsørgerpligt overfor den, der var ude af stand til at sørge for sig og sine. Omend denne forsørgelse var kummerlig og medførte en varig udstødelse af samfundet påtog statsapparatet sig at yde hjælpen som gave omend ydet på samfundets præmisser udfra et skønsprincip. Fra fattigvæsenets tidligste organisation har det været den enkelte kommune, der skulle yde hjælpen - feudale træk, der stadig findes i 1970'ernes socialreform. Ved grundloven i 1849 stadfæstedes denne rettighed, men fattigkommissionen af 1869 begyndte allerede at arbejde for central indsigt i og styring af kommunernes forvaltning.

Ved arbejderbevægelsens fremvækst omkring 1870 tog fagbevægelsen, det nystiftede socialdemokrati og det da progressive Venstre sociale reformer på programmet og fra 1890'erne fremmes kravet om social sikring på basis af et retsprincip. Sikringssystemet slår langsomt igennem hånd i hånd med forbedring af den trangsbestemte hjælp i lovene alderdomsforsørgelse (1891), sygekasser (1893), ulykkesforsikring (1898) og ved anerkendelse af de private arbejdsløshedskasser (1907). Sikringssystemet opbyggedes bl.a. efter tysk

mønster - nært knyttet som dansk arbejderbevægelse i vækstårene var til det tyske socialdemokrati.

I vor socialpolitik ser man således nordisk og tysk påvirkning som de mest generelle internationale strømninger. Der består en modsigelse mellem dette og socialrådgivningens angelsaksiske dominans, men herom senere.

De allerførste forsøg på professionel rådgivning voksede frem på baggrund af de her skitserede principper og den deraf følgende lovgivning. Men behovet for en egentlig faglig uddannelse til og udøvelse af rådgivningen voksede ret sent frem. Forklaringerne herpå kan være følgende:

Som omtalt var dansk arbejderbevægelse fra 1890'erne og frem til 1920'erne stærkt optaget af opbygningen af et mere demokratisk socialt system med basis i arbejderbevægelsens egne organisationer. Det var påkrævet at frigøre sig for den af befolkningen forhadte kommunale administration og for det skønsprincip, der var forbundet med almisse og ydmygelse. Man ønskede et af fagbevægelsen selv ledet og styret system, hvor assistancen udøvedes af arbejderklassen selv. Resultatet var først syge- og arbejdsløshedskasser.

Folketingspolitisk var den røde tråd at skaffe kontrol med og styring af den kommunale forsyning, et oprør mod den kommunale socialforvaltning, der endnu sidder dybt i 1970-ernes ældregeneration og som det bl.a. idag er vort fags opgave at ændre til en positiv holdning.

Som en forsigtig påstand tør anføres, at arbejderbevægelsens tillidsmænd i denne fase næppe forstod, at der udover behovet for retsmæssige ydelser også var et behov for rådgivning og vejledning på et mere menneskeligt og professionelt plan og derfor selv undlod opbygningen heraf. Til eksempel kan anføres, at det i vort fags historie har været bemærkelsesværdigt både folketings- og kommunalpolitisk, at den ældre generation af arbejderpolitikere længe strittede imod den professionelle rådgivningsideologi, hvilket de ud fra vor egen tilpasningsideologi kan have haft gode grunde til. Antagelig har også befolkningens og ikke mindst arbejderklassens stigende irreligiøsitet åbnet behov for en rådgivning,

der før udøvedes i kirkeligt regi - samtidig var veldædigheden stadig mindre i højsædet - storsnudet som den altid har været overfor den jævne arbejders problemer. Vurderingen af om trang er selv- eller uforskyldt har næsten altid været et klassespørgsmål.

Samtidig skal erindres om, at trods forbedret sociallovgivning var 1920'erne en meget hård tid for proletariatet. Dårlig ernæring, arbejdsløshed, lavtløn og boligslum var de massive sociale problemer.

Tilsyneladende har lægestanden og nogle progressive embedsmænd i centraladministrationen været opmærksomme på rådgivningsbehovet. I årene 1922-24 ved vi, at der blev udøvet professionel social assistance på Kommunehospitalet i København og ved den psykiatriske afdeling her fandt i 1934 den første ansættelse af en „socialhjælper” Monon Lüttichau sted.

Netop ud fra en vurdering af de hårde sociale vilkår i 1920'erne er det bemærkelsesværdigt at se, hvor hurtigt denne første socialrådgivning distancerede sig fra de økonomiske behov. Den første udøvende socialhjælper Axel Garboe skriver herom i socialt Tidsskrift 1927: „den sociale hospitalmedarbejders opgave består ikke i første række i at yde økonomisk støtte. Ofte må han gøre det, men det kan i reglen ske ved at sætte patienten i forbindelse med bestående forsorgsorganisationer af offentlig eller privat art. Meget mere må arbejdet komme til at bestå i en på tillid bygget „moralsk bistand”, der sigter på at hjælpe patienten over den første vanskelige tid eller at støtte i tider, hvor det af en eller anden grund kniber med at holde den rette kurs”.

Under 1920'ernes sociale vilkår, med angsten for socialkontoret og de reelle, ringe eksistensbetingelser må denne holdning have indebåret en modsigelse i forhold til klientellet - en modsigelse som faget senere kom til at arbejde under.

Det må formodes, at de første socialhjælpere har følt sig som sekundær service i forhold til andre fag. Denne opfattelse af vor funktion trives stadig bl.a. visse steder i sygehusvæsenet

og fremgår klart af en artikel af Monon Lüttichau i Socialt Tidsskrift 1938, hvor hun skriver:

„Hospitalssocialrådgiverne har to hovedopgaver: Den første er at aflaste lægen ved fremskaffelse af sociale oplysninger, der især har betydning ved bedømmelse af psykiske lidelser. Den anden at udføre foranstaltninger egnede til at fremme patientens helbredelse og ved udskrivningen at få patienten til igen at glide ind som led i samfundet”.

Det understreges her, at vi skal være støttegruppe for andre faglige discipliner og at vi skal gentilpasse til det, der engang var normaltilværelsen - et begreb der stadig ændrer sig. Der sættes intet spørgsmålstegn ved disse funktioner, men det er hverken mærkeligt eller urimeligt, at det måtte være sådan. Som nyt fag med svære anerkendelsesproblemer og som et fag, der måtte samarbejde med akademisk uddannet personale - næppe mindre åndshovmodigt end i dag - var det naturligt at søge at bekræfte sin eksistens ved at gøre sig uundværlig som støttegruppe. Klientholdningen måtte naturligt blive en tilpasnings- og normalitetsdyrkende holdning uden indhold af egentlig samfundskritik - vokset som faget var ud af veldædigheden og borgerskabets „sociale interesse”.

Det var de første år „*de pæne pigers*” fag. Det demonstreredes i den holdning til klientellet, der kan læses ud af vore første artikler, der bekræftes af de oplysninger der findes om datidens rekruttering til faget - en rekruttering, der rent praktisk også var nødvendig, da man i de første år ikke kunne leve af lønnen uden at være enten godt gift eller formuende. Alligevel var disse pæne piger forsynet med et socialt engagement og en kampånd der førte os frem til egentlig uddannelse og faglig bevidsthed.

Organisation

1. april 1938 indkaldes til møde med det formål at stifte en forening af socialhjælpere. Tilstede var 1. holds uddannede socialhjælpere (uddannet 1937/38), 2. holds studerende samt 3 jurister, ægteparret Skalts og kontorchef Hagen. Referatet af mødet demonstrerer vort svage, filantropiske udgangspunkt, men også vor udvikling i de 40 siden forløbne år. Vera Skalts foreslog, at der skulle dannes en forening, der først og fremmest skulle være rent faglig - lønspørgsmålet skulle efter hendes opfattelse komme i 2. række. Om disse tanker så også gjaldt juristernes organisation ved jeg ikke. Fra de nyuddannede var der tilslutning hertil, men een praktisk sjæl foreslog dog, at det var nødvendigt at tage lønspørgsmålet op, både for at sætte en grænse for, hvor længe den uddannede socialhjælper skulle arbejde *uden løn* og for at fastsætte en *minimumsløn*. Forslaget blev afvist med den begrundelse, at vi ikke i første række skulle stille krav, men vise vor uundværlighed og gøre en personlig indsats. Denne holdning gav stærkt bifald i den lille forsamling. Under mottoet „vi er ikke blevet socialhjælpere for lønnen” blev nedsat et udvalg, der skulle komme med forslag til vedtægter til en forening. Samtidig diskuterede man medlemskab (også for ikke socialhjælpere) kontingent og evt. tidsskrift.

12. 5. 38 holdt vor forening så stiftende generalforsamling og der blev nedsat en bestyrelse på 5 personer samt een juridisk rådgiver. Det vedtoges at lade foreningens love rulle i 200 eksemplarer og at opfordre andre faggrupper til medlemskab. Tilsyneladende var det mest jurister, der interesserede sig for faget - lægestanden var i begyndelsen ikke særlig involveret.

I de første år var foreningens liv præget af opbygningen, diskussion om medlemskab, tilknytning til andre foreninger. Man forsøgte at få etableret en række offentlige møder,

bl.a. om boligspørgsmålene, arbejdet i Geneve (formentlig folkeforbundets arbejde), man dannede læsekredse og udlånte tidsskrifter. I foråret 1940 var der diskussion om titlen „socialhjælper”. Eet af modargumenterne for denne titel var at den lugtede af socialhjælp. Man erkendte, at det var et diskriminerende udtryk, som fik klientellet til at søge at unddrage sig socialhjælperens assistance. Man enedes om titlen socialrådgiver og besluttede i marts 1940 at undersøge om der kunne tages patent på navnet, ligesom man overvejede en henvendelse til Rigsdagen om autorisation. Det viste sig senere, at patentløsningen var uanvendelig - rigsdagshenvendelsen blev aldrig til noget.

Men navnediskussionen er socialpolitisk interessant. På dette tidspunkt var gennemført en betydelig omstrukturering af sociallovgivningen nemlig ved gennemførelsen af socialreformen af 1933 - anerkendt som et væsentligt socialpolitisk fremskridt.

1933 reformen udbyggede retsprincippet med styrkelse af en lang række sikringsydelser og forsorgsloven betød en forbedring af den hidtidige skønsmæssige hjælp. Den betød en styrkelse af den centrale styring af kommunernes forvaltning og en refusionsordning, der udjævnede byrderne på landsplan. Trods stærkt politisk opreklameret (plasteret på såret over kanslergadeforliget) var den trods alt en krisereform, hvis hovedsigte var ret passiv forsørgelse af store menneskegrupper med reproduktionssvigt og visse hjælpeformer havde stadig valgreftsfortabende virkning. Diskussionen i vor lille forening kunne tyde på, at denne socialreform tilsyneladende ikke fjernede det samfundsmæssige prestigetab, der var forbundet med offentlig hjælp. Dette konstaterer vi i 1940, men tager det hverken op til analyse endsige protest. Vor egen stilling var dog blevet en smule mere anerkendt, idet det i Mødrhjælpsloven af 1939 lykkedes at få lovgivet om uddannelse som forudsætning for socialt arbejde. I denne lovs §6 står „Lederen af institutionen skal være en kvinde, der har gennemgået et anerkendt kursus for socialhjælper eller er i besiddelse af en dermed ligestillet uddannelse og som ved

praktisk arbejde på det sociale område har vist evner, der gør hende særlig velegnet til leder af en Mødrhjælpsinstitution. Institutionens øvrige personale antages af bestyrelsen efter indstilling af lederen. De af personalet, der ikke udelukkende beskæftiger sig med kontorarbejde skal have gennemgået en dermed ligestillet uddannelse”.

Det er værd at fremhæve, at vort dengang så nye og svage fag her fik bedre lovmæssig sikring end ved gennemførelse af bistandsloven. I denne lovs §29 står langt mere diffust: „I vejledningsarbejdet skal anvendes personer, der i kraft af deres uddannelse eller tidligere virksomhed har særlig forudsætninger for arbejdet”. Et ændringsforslag med et direkte formuleret krav om uddannelse nedstemtes i 1975 i modsætning til 1939. Ved henvendelse til folketingets bibliotek her i 1978 viste det sig iøvrigt at bortset fra 1939 og diskussionen om de nye universitetscentre i 1970'erne har vort fag aldrig været til egentlig debat i folketinget.

Besættelsestid

I april 1940 kom den tyske besættelse. Dette gik tilsyneladende sporløst hen over vore hoveder - en tradition der har været fastholdt i vor forening, idet såvel den spanske fascismes magtovertagelse, 2. verdenskrig, Koreakrig, Vietnamkrig m.v. aldrig har været kommenteret overhovedet i vort fagblad. Som undtagelse der bekræfter reglen protesterede vi dog skarpt over Sovjetunionens indmarch i Tjekkoslovakiet 1968.

Af oplysningerne fra 1940 fremgår, at det blev sværere at holde aftenmøder, alting blev dyrere o.s.v. I juli 1940 er der et lidt „uheldigt” men aldrig gennemført forslag om et foredrag om Racehygiejne. Her bør vi dog undskyldes for dette for os nu så hæslige ord var mere på tapetet dengang end vi yngre generationer aner. Som eksempel skal nævnes at ordet var hyppigt gentaget ved folketingsdebatten om sterilisation i

1938. Samfundet har antagelig været mere nazistisk inficeret end vi i dag tror.

Men besættelsestiden strammede vilkårene for dansk underklasse, reallønnen faldt, rationeringen ramte de dårligst stillede uden „sortebørs” -muligheder - en del mennesker blev illegale og deporteret - andre blev af socialkontorerne sendt på „frivilligt” tvangsarbejde i Hitlertyskland. Det naturlige spørgsmål rejser sig: Hvorledes reagerede danske socialrådgivere herpå? Vi havde på dette tidspunkt et beskedent fagblad og det fremgår også her at vi beskæftigede os med disse problemer. Der var artikler om arbejdsløshed, kriselovgivning, ernæring og sundhed. En enkelt artikel af Helge Larsen beskæftiger sig i september 1940 med det kapitalistiske samfunds struktur og hovedmodsigelser, interessant fordi der bagefter skulle gå årtier før dette fænomen igen blev taget op til debat. Maj 1941 er der en grundig gennemgang af forholdet mellem dansk og tysk socialforsikring, idet en del dansk arbejdskraft - deporteret til Tyskland havde fået problemet først og fremmest med sygesikringsordningen. Det fremgår, at vi tilsyneladende lidenskabsløst, men pligtopfyldende har sat os ind i denne problematik med administration af reglerne for øje.

Bladet viser også, at vort ansættelsesområde trods de vanskelige tider blev udvidet bl.a. kom de første socialrådgivere til at fungere i socialkontorerne hovedsageligt inden for børneværn, særforborg og understøttelse. Ud af de fleste artikler om vore ansættelsesforhold lyser en positiv, begejstret stemning over at få lov at være med, over at blive akcepteret som fag og over at vinde nye positioner.

Positiviteten har sikkert været nødvendig og er for så vidt beundringsværdig, når man tænker på de givne arbejdsvilkår - alligevel kan det undre, at pennen aldrig blev løftet til en ihvertfald socialpolitisk protest.

Uden at det kan dokumenteres, må vi dog gå ud fra, at besættelsestiden har været en hæmning for et nyt fag som vort bl.a. fordi ny lovgivning ikke i lange tider kunne gennemføres.

Mærkeligt er det dog at konstatere, at krigsafslutning og befrielse end ikke kommenteres i bladet. Man har unægtelig været bange for at blive en „fagforening”.

Efterkrigsår

Befrielsen i 1945 betød dog igangsættelse af en lang række faglige aktiviteter. På generalforsamlingen genoplivedes et inaktivt lønudvalg og man genoptog diskussionen om vor titel, idet mange ønskede den ændret fra socialrådgiver til socialkonsulent. Andre mente at vi helt skulle undgå ordet „social” igen under henvisning til dets diskriminerende karakter. Man henvendte sig til overregistratoren i foreningsregistret, men blev afvist, idet beskyttelse af titlen krævede en statsautorisation. I september 1945 ser man en sjælden politisk leder, der opfordrer faget til at gå ind i arbejdet for opbygningen af „en ny verden”.

Mest interessant er det dog at bemærke de følgende års stadig klarere krav om en mere individuel klientbehandling. Dette har på daværende tidspunkt været et progressivt krav. Fra fagets vorden og frem til krigsafslutningen har det sociale klientel været i alvorlig og eksistenstruende nød. Den sociale assistance har været ydet som skrankeekspedition med lave ydelser - en klar tendens i alle lavkonjunkturperioder også den nuværende. Ønsket om at belyse klientens situation og tilrettelægge assistancen ud fra en individuel vurdering af den enkelte har været både progressiv og umiddelbart i klientens interesse. Alligevel må tendensen betragtes som led i den senere - efter min mening diskutabel - udvikling henimod en overdreven individualisering, der førte os ud i en klinisk/diagnostisk holdning til vort klientel, der har bidraget til at løsrive den enkelte fra hendes klasse-mæssige sammenhæng og samfundsskabte situation - en linje, der i ulykkeligt mange tilfælde har låst klienten fast i en patientrolle, der skulle blive farlig og belastende netop for enkeltindividet. Netop denne

faglige holdning gjorde os jo ikke blot til lappeskræddere, men til manipulatorer og på mikroplan til undertrykkere på det beståendes præmisser. Vort fag og forening var dog i 1940'erne ikke ideologisk i stand til at analysere og gennemskue dette og det må antages, at vi med kravet om individualisering umiddelbart opfyldte et også folkeligt krav om hensyn til den enkelte.

Efterkrigsårenes krise gik dog ikke ubemærket hen over vort fag. I perioden 1946-51 ser vi i bladet mange artikler om og mange protester mod bolignøden og boliglovgivningen. Der rejses også krav om, at vort fag skal være „et bolværk mod umenneskelige tendenser”.

De nye muligheder for at rejse og deltage i internationalt arbejde virkede også dragende og det fremgår, at den kolde krig endnu ikke havde sænket sig over faget, der er referater af studierejser både i den kapitalistiske verden og i den socialistiske verden, der rejste sig på krigens ruiner.

Mens embedsmænd og jurister i de første år havde været vor støtte og vore fortalere, ser man også i denne periode en større orientering mod disciplinerne i sundhedssektoren. I 1949 gennemfører 2 socialrådgivere en psykiatrisk efteruddannelse på Londons universitet. Samtidig optages på foreningsplan kontakt og samarbejde med American Association of Social workers og psychiatric social Workers.

Antagelig kan vor interesse for og siden stærke tilknytning til angelsaksisk social work dateres til disse år efter verdenskrigens afslutning. Hvorfor vi søgte disse veje? Spørgsmålet besvares ikke ud fra det bestående materiale. Det besvares heller ikke umiddelbart ud fra en analyse af situationen i det danske samfund, ihvertfald ikke i dansk arbejderklasse, hvorfra hoveddelen af vort klientel kom. Det danske proletariats vilkår var ganske anderledes end f.eks. vilkårene for den lavere middelklasse og arbejderklassen i USA. Nok var der globalt bolignød, arbejdsløshed og fald i reallønnen. Men det danske proletariats vilkår var alligevel helt anderledes end f.eks. det amerikanske proletariats med de derværende helt specielle raceproblemer og fattigdomssymptomer. Danmark

var og er et land med een af verdens højeste faglige organisationsprocenter. Arbejderbevægelsen havde fået gennemført et socialt sikkerhedsnet, der afværgede sultedød og totalelendighed i modsætning til visse dele af den amerikanske befolkning, der dels var langt ringere fagligt organiseret og dels ubeskyttet på statsapparat plan. Socialt arbejde i Danmark har hovedsageligt sigtet på dansk arbejderklasse med enkelte undtagelser. Amerikansk socialt arbejde tog sit udgangspunkt i assistance til en truet middelstand, der dog formåede at skaffe sig en vis assistance fra sundhedssektoren og fra privat og halvstatsligt initiativ. De lærebøger - hvor udmærkede de end var - som vi modtog påvirkning fra var således ofte skabt ud fra teorier, der satsede på et andet klientel end det danske, i et samfund af en helt anden struktur end vort.

Hertil kommer som nævnt, at vor socialpolitiske tradition har rødder dels i gammel dansk dels i nordisk og tysk lovgivning og organisation.

Forklaringer kan findes. Dels den helt banale nemlig den umiddelbare efterkrigsbegejstring for alt, hvad der var engelsk og amerikansk. Lidt for primitivt? Dels kan forklaringen også være vor søgen efter en faglig „identitet”, der var helt vor egen - en basis, hvor faget stod klart defineret i forhold til medicin og jura, således at vi kunne kræve anerkendelse som et velafgrænset og veldefineret fagområde. Kampen for dette har jo præget hele vor udvikling og er stadig ikke bragt til ende - tværtimod accentueres den i disse tider, hvor vi af krisen tvinges til at forkaste tidligere teorier. Endelig kan forklaringen også søges i rekrutteringen til vort fag og vor fremmedgjorte holdning til det klientel vi skulle rådgive.

Overklasse- og middelklasserekrutteringen til skolen var dengang endnu mere fremherskende end i dag, samfundets klasse-mæssige modsigelser mindre erkendte i vor gruppe - og det var ikke fint at diskutere dem. Vi burde have erkendt, at vort klientel bestod af et fagligt velorganiseret, politisk bevidst arbejderklientel udsat for utilstrækkelig lovgivning.

skrankeekspedition og forringede demokratiske muligheder med alle de sociale mistilpasningssymptomer som dårlige eksistensvilkår giver i et givet samfund - men vi skulle have defineret det givne samfund. Behovene for social assistance må også dengang have været så indlysende, at de psykiatriske excesser vi kastede os ud i må have virket overflødige ihvertfald for klienten. Vi magtede næppe at overskue det og kom derfor antagelig i disse år i meget høj grad til at fungere på systemets præmisser. Meget tyder også på, at vi erkendte dette uden at tage det op til egentlig diskussion.

1950'erne

Teori og metode

Foreningen markerede sig i disse år politisk stærkest i protester over boligsituationen. På årsmødet i 1952 ses stærk kritik af boligforholdene og en appel om afhjælpning af bolignøden, der erkendtes som socialt problemskabende. Der var også på dette årsmøde en række faglige krav om opnormering, om avancementstillinger, om en mere offensiv faglig politik. Foreningen var ved at blive en fagforening. I de første år af 1950'erne rejses der en debat om vor uddannelse og om vor funktion.

Casework

I 1952 bringer bladet et indlæg af socialrådgiver Gertrude Salomonsen under overskriften: „Er vi ved at stagnere”? Dette var et stærkt indlæg for den USA-påvirkede psykiatrisk dominerede rådgivning - for det „casework”, der i det næste årti skulle blive dominerende i vor debat og som med sin individualiserende, klassefornægtende rådgivningsteknik efter min vurdering medførte en årelang cementering af vort systembevarende virke. Casework-diskussionen rejste dog også frugtbart spørgsmålet om „teori og metode” i socialt arbejde. De næste års faglige debat er stærkt præget af denne diskussion, heri indeholdt den gamle diskussion om fagets afgrænsning og selvstændighed.

Først i 1950'erne ses de første forsøg på at opbygge denne teori og metode med interviewteknik, samtaleteknik, journalføring, social diagnoser etc. Ganske sundt krævede caseworktilhængerne de sidste rester af veldædig barnepigemen-

talitet udryddet af vort fag. Vi skulle frem til at udføre egentlig social „behandling”. Heri er såvel positive som negative træk. Dengang har der sikkert - selvom det i dag er svært at efterspore - været behov for et opgør med de sidste rester af nedladende hjælpsomhed både i forhold til klienten og i forhold til andre faggrupper. Klienten trængte også til at blive vurderet som et selvstændigt individ i en speciel livssituation. Der var stadig behov for at tale for individualisering af et upersonligt socialt system. Men samtidig betød behandlingsideologien - ideen om den sociale samtale som værktøj til ændren af den menneskelige adfærd og samfundsmæssig tilpasning af mennesker - også den før omtalte usunde løsriven af klienten fra hendes klasse-mæssige placering i samfundet. Caseworkarbejdet kunne derfor i sin dybeste væsen kun blive reaktionært med dets tilpasningsideologi først og fremmest baseret på læren om patientens aksept af sin situation. Det er jo behageligt i et classesamfund, når de undertrykte akcepterer deres vilkår - nemt, hvis de indlæres i at sociale vanskeligheder skyldes egne individuelle brist og fejl, enkelt at skabe illusioner om at individuelle løsninger på individuelle situationer fjerner fejludviklingen. Man kan undre sig over, at den sociale klient ikke gjorde oprør. Men det er ikke mærkeligt. Man optræder som social klient som enkeltindivid uden organisation bag sig. Protesten ville derfor blive lige så individuel som behandlingen. Dertil er socialrådgiveren i nogen grad magtudøvende, idet hjælp - også økonomisk hjælp - eller som i 1950'erne - hjælp til fri abort er afhængig af det arbejde og den indstilling socialrådgiveren gør. Den oprørske klient bliver stadig ofte diagnosticeret som vanskelig. Det er interessant at se, at vi i disse år, hvor social diagnostik nærmer sig den borgerlige psykiatri også overgår til at beskrive klienten med hovedsagelig negative termer - først langt senere fik vi øje for den resourcepåpegende positive klientbeskrivelse. Endelig er enkeltmedlemmer af enhver underklasse - løsrevet fra sit klasse-mæssige sammenhæng - som regel ydmyg, vant til at bøje hovedet og affinde sig med, hvad der kommer „fra

oven”. Vore middel- og overklasseklienter har vi som regel taktfuldt sparet for anamnese, diagnose m.v.

For den, der uden videre akcepterer det bestående systems præmisser, vil det også være naturligt at klassificere den person, der bringer sig i vanskeligheder og revolterer mod systemet som „afvigende”. Først når man anerkender - eller forstår - systemets sociale og sygdomsskabende tendens og først når man erkender behandlingens pseudohumane og klassebestemte karakter, magter man at være dels resource-påkaldende og positivt dels solidarisk indenfor de givne rammer i forhold til klienten.

Caseworkmetodens klassekarakter ses klart i en artikel af socialrådgiver Bep Reguer bragt i bladet oktober 1955. Artiklen fremhæver casework som en særlig teknik, hvortil kræves særlig uddannelse. I slutningen skrives: „Det vanskelige ved at stille en koncis social diagnose er, at undgå at blande symptom, behandling og diagnose sammen. Ved et husleje-problem er den ikke betalte husleje et symptom på økonomiske vanskeligheder. Men diagnosen er ikke tilstrækkelig før vi kender årsagen til den dårlige økonomi. Hvis f.eks. patienten er en dårlig økonom, vil diagnosen blive: „dårlig økonomi p.g.a. patientens manglende administrationsevne forstærket ved sygdom”. Har vi stillet diagnosen koncis, vil det næste skridt - behandlingen blive mere konstruktiv. Denne patient vil være dårligt hjulpet, hvis vi f.eks. giver ham et legat og ikke mere. Lader man patienten selv deltage i betalingen af husleje ved at henvise ham selv til at søge den, hvor han har ret til at få den, således at han får en tilstrækkelig vejledning i, hvorledes han skal bære sig ad, vil han næste gang kunne klare dette spørgsmål selv. Yderligere må socialrådgiveren, hvis der er mulighed derfor, arbejde på at forbedre hans administrationsevne, således at han ikke igen kommer i uføre”.

Her ses den klart individualiserede „indre brist” holdning til denne eller hin klient. Antagelig er det reelle men i sit dybeste væsen politiske problem lavtløn/høj husleje sprunget over. På systemets præmisser kodes dette ind i et „socialt sygdoms-

billede", der skal kureres som enhver anden sygdom ud fra lægernes apparatfejlmodel.

Denne „metode" sparer samtidig socialrådgiveren for at tage stilling til det politiske i situationen og dermed til det problemskabende samfund. Ulempen ved denne behandling er først og fremmest fikseringen i klientrollen og fremkaldelsen af skyldfølelse og fornemmelse af individuel fiasko - en klar modideologi til arbejderbevægelsens ideologi om kollektivitet og sammenhold. Hvilke ulykker vi gennem årene har foranstaltet er praktisk overladt til fantasien, da der aldrig er forsket i det.

Men i 1950'erne lød dog også andre toner. I 1956 udkom læge Vagn Christensens banebrydende arbejde: Boligforhold og sygelighed. Han dokumenterer her klart de dårlige boligforholds produktion af sociale og samfundsmæssige problemer og understreger behovet for de konkrete løsninger. Metoden her er, hvis diagnosen er boligproblem, så at løse boligproblemet. Samme år har Otto Krabbe en stærk artikel om sanering og boligforhold og vor forening kan rose sig af i disse år at have været stærke fortalere for løsning af boligproblemerne. De første år i 1950'erne - med 1956 som klimaks - var præget af arbejdsløshed. Arbejdsløsheden indgår med mellemrum i vort blads debat og i april 1956 ser man et forslag om at ansætte socialrådgivere i fagbevægelsen. Argumenterne herfor er fra socialrådgiverside de samme som nu i 1978 - blot med den forskel, at den progressive del af fagbevægelsen idag anerkender dels behovet dels vore kvalifikationer. Antagelig hænger det sammen med vort eget fags udvikling, idet vi i dag i langt højere grad opleves som en solidarisk lønarbejdergruppe. Den store arbejdskamp i 1956 ved den socialdemokratiske regerings ophøjelse af et af arbejderne forkastet mæglingforslag til lov omtales dog ikke.

I 1956 normeres de første stillinger som ledende hospitalssocialrådgivere. Dette affødte ganske heftig debat i vort fag for og imod lederfunktionens placering i egne rækker - vi der i så mange år villigt havde anerkendt akademikere som vore ledere.

Etik

I 1956 starter en daværende elev på skolen - siden rektor for Århuskolen Ole Hermansen diskussionen om fagets etik. Omend debatten indledes i meget affable toner må den betragtes som vort fags første forsøg på at tage vor samfundsmæssige placering op til overvejelse, fordi klientens moralske rettigheder her bliver fremhævet. Etik var et forsigtigt - et ufarligt ord. Let at tolerere, men også så luftigt, at vi ikke kom dybere i debatten, der i sig selv også indeholder kimen til en politisk polarisering. Debatten om vort etiske ansvar kom samtidig med udbyggelsen af nye arbejdsformer. *Familiebehandlingen* blev lanceret med sociallæge Helge Kjems i Århus og Mødrehjælpsinstitutionerne som pionerer. I erkendelse af at mennesket ikke fungerer som et isoleret enkelttilfælde, hvis sociale vanskeligheder alene skyldes eller afbødes ved indsats overfor enkeltindividet, indså vi, at man måtte rette opmærksomheden mod klientens omgivelser og søge at ændre ikke alene personens socialt sygdomsskabende adfærd og forhold, men også omgivelsernes. Vi standsede længe og står vel med bistandsloven i hånd endnu ved den gruppedannelse om enkeltpersonen, der kaldes kernefamilien. Vort samfundssyn kunne udstrækkes til at inddrage familien evt. i institutionsbehandling den enkeltes primærgruppe. Hertil kom vi og beskedent held med indsatsen i visse situationer og negative resultater andre gange.

Men både ved debatten om vor etik og ved udvidelse af målgrupperne for vor indsats standses vi af samfundets struktur. Erkendelsen heraf har været sen. I et samfund som vort, fungerer både socialektor og sundhedsvæsen som - omend offentlige - stærkt isolerede enheder i samfundet. Vort samfund optræder som et samfund med ulige vilkår for menneskene. Der er store indkomstforskelle og nogle indtægter er så lave at de næsten automatisk giver sociale vanskeligheder. Der er i vort samfund de private arbejdsgivere, der leder og fordeler arbejdet. Boligmassen er uensartet og ofte af

en kvalitet, der hvad enten den fremtræder som slum eller højhuslejebyggeri - frembyder risiko for mistilpasning og sygdom. Nogle mennesker har svært sundhedstruende arbejdsforhold, tonen i visse dele af erhvervslivet er særdeles autoritær, produktionsformerne præget af tempojag og personlighedsødelæggende foranstaltninger.

Ytringsfriheden er formelt tilstede, men i virkeligheden forbeholdt ret få - næsten aldrig den sociale klient.

Selvom social- og sundhedssektoren udgør en meget væsentlig del af statsapparatet og er de mest udgiftskrævende poster for hele befolkningen, er der aldrig givet den og dens personale magtbeføjelser til på klientens vegne at bryde ind i disse strukturer og ændre dem til klientens fordel. Man har forladt sig på vor dygtighed og vor charme - vor evne til at besnakke husværter, arbejdsgivere, kreditorer - at appellere til deres samfundssind, der iøvrigt har vist sig stærkt konjunkturbestemt. Magt til at skaffe en psykisk nedbrudt arbejdsløs i arbejde har vi aldrig fået - magt til at stoppe menneskeødelæggende produktion ej heller.

Men vi er de gode viljers mænd og kvinder, der har lagt årtiers slæb og slid i at hjælpe vort klientel. Men hvis magtesløsheden ikke erkendes - lappeskrædder funktionen - må det føre os ud i forsøg på teoridannelser, der kan afbøde den samme magtesløshed. Det har været fristende at låne fra andre discipliner f.eks. fra psykiatri og klinisk psykologi - det har været lettest at hente inspirationen fra andre lande, idet vi med disse fremmede teorier fik dem rykket ud af deres klasse-mæssige sammenhæng. På den måde kan man skabe sig et funktionsgrundlag og man kan også med dygtighed og indsigt indenfor rammerne af systemet yde en vis assistance. Dog ikke der, hvor det nådeløst er de samfundsmæssige forhold, først og fremmest menneskets stilling i forhold til produktionsapparatet, der skaber skaderne.

Det er en vanskelig erkendelse at også vort fag og vore funktionsmuligheder er underkastet produktionens former, ledelsesforholdene på arbejdsmarkedet, spekulationen på boligmarkedet. I tilspidsede situationer som f.eks. i krisepere-

rioder kan erkendelsen blive nødvendig, da det ellers fører ud i afmagten hvor socialrådgiveren selv kommer til at føle en lang række mistilpasningssymptomer. Jeg har den hypotese, at det netop er denne dualisme, der i perioder har ført os ind i overdreven professionalisme. Ikke mindst i 1950'erne var det god latin at betragte sit arbejde *meget* professionelt. Problemerne måtte ikke tages med hjem og man blev i kollegers kreds ikke betragtet som en god rådgiver, hvis man erkendte at det skete. Denne stramme professionalisme hindrede måske også udbrud af ægte harme og et socialt engagement der såvel i den private sfære som på foreningsplan burde have ført os ud i organiseret protest på klientellets vegne. Antagelig har vi i 1950'erne været mere påvirket af den kolde krig end det huskes idag, således at politisk aktivitet ihvertfald med en samfundskritisk holdning var farlig eller ihvertfald uacceptabel. Fra mine første aktive socialrådgiver år sidst i 50'erne erindrer jeg således hverken diskussioner om politik eller vor samfundsmæssige placering uagtet jeg senere erfarede at have samarbejdet med ældre kolleger, der tidligere havde været såvel politisk aktive som engageret i modstandsbevægelsen.

1960'erne

Højkonjunkturrens begyndelse

Fra 1957 tog højkonjunkturren sit opsving. I et samfund af vor struktur skaber staten bl.a. via socialpolitikken det almene grundlag for produktionen og det almene grundlag for arbejdskraftens reproduktion. Niveauet for dette samfundsmæssige grundlag ændres i takt med udviklingen - såvel den teknisk-videnskabelige som konjunkturudviklingen. I højkonjunkturperioder vil dette niveau højnes og dette vil som oftest støttes af såvel erhvervsliv som lønmodtagere og disses politiske partier, idet begge grupper må stille krav til samfundet om stedse mere samfundsmæssige og stedse forbedrede reproduktionsmuligheder.

Dette afspejles klart i social- og uddannelsespolitik. Mens lavkonjunkturrens socialpolitiske foranstaltninger sigter på forsørgelsen af brede masser ramt af reproduktionssvigt, på opretholdelse af hjemmemarkedforbruget og politisk „ro og orden“, har højkonjunkturrens socialpolitik andre forudsætninger. Højkonjunkturren karakteriseres af investering, højnelse af produktionsapparatet og høj beskæftigelse forenet med et højt uddannelsesmæssigt niveau hos arbejdskraften. Erhvervslivet stiller derfor krav om, at det størst mulige antal lønarbejdere bliver til rådighed for arbejdsmarkedet og at deres uddannelse og sociale vilkår har et sådant niveau, at arbejdskraften kan imødekomme de krav produktionens nye former stiller. Arbejdskraften bliver samtidig i stand til at forhøje kravene om løn og bedre arbejdsvilkår. Dette kan medføre at erhvervslivet søger at inddrage nye befolkningsgrupper i produktionssfæren - dårligere organiseret, mindre kampvante og derfor mindre krævende.

En højkonjunkturperiode vil derfor tit medføre krav om bl.a. en ændret socialpolitik.

Den hidtidige socialpolitik der bestod i en udbygning af 1930'ernes krisereform, viste sig derfor hurtig som ganske uanvendelig i en højkonjunkturperiode.

Der blev behov for en aktiv, opsøgende socialpolitik, der kunne satse på marginalgrupperne og den heri opbevarede potentielle arbejdskraft. Med dette formål for øje ses allerede tidligt en lang række socialpolitiske initiativer.

1956 skabtes forbedrede muligheder for udvidet hjælp i.m.a. den gamle forsorgslov og i 1960 skabtes revalideringsloven netop med det sigte at uddanne, omskole optræne hidtil uproduktiv arbejdskraft overladt til passiv forsørgelse. Et stort socialt system blev opbygget med landsdækkende revalideringscentre og en forpligtelse overfor det offentlige til at tilbyde den handicappede arbejdskraft en vis fortrinsadgang. Typisk for vort samfunds struktur er, at denne forpligtelse ikke pålagdes det private arbejdsmarked, overfor hvilket man blot planlagde en charmeoffensiv, der skulle udføres af en række smilende arbejdskonsulenter med formodede gode overtalelsesevner. Under den høje beskæftigelse sporede dog også i det private erhvervsliv en vis „social forståelse“.

1964 kom den nye lov om børne- og ungdomsforsorg, hvor socialpolitikken familiesyn befæstedes således at der fremover kunne investeres betydeligt mere i familiens reproduktionsmuligheder.

Midt i 1960'erne udbyggedes daginstitutionerne til frigørelse af den kvindelige arbejdskraft og endelig åbnede fremmedlovgivningen i 1960-ernes slutning for importen af udenlandsk dårligt stillet arbejdskraft.

Alle disse lovinitiativer måtte dog bygge på de forældede love fra 1930'erne og hele det sociale apparat kom derfor til at fremstå som ganske kaotisk og meget bureaukratisk.

I 1964 nedsatte et enigt folketing derfor en socialreformkommission, der primært skulle omstrukturere det sociale system. I vort fag følte et klart behov for forenkling, forbedring og omstrukturering af det system, vi betjente os af. Dette modsvarede af et behov i den brede befolkning og i det

sociale klientel for mindre bureaukrati, færre offentlige kontorer og bedre, mere retfærdig hjælp.

Den gamle kategoriklævning og årsagsbestemte hjælp i m.a. forsorsloven gav en lang række skævheder, som klientellet ikke forstod og som vi ikke var i stand til at forklare. Vort fag gik derfor positivt ind i socialreformdrøftelserne, men fik kun ringe indflydelse på kommissionens arbejde, således fik vor fagforening ikke selvstændig repræsentation i kommissionen. Udfra ganske overfladiske betragtninger passede de nye socialpolitiske krav dog som hånd i handske til vort fag; idet udviklingen netop gik mod den højt individualiserede - terapeutisk betonede - rådgivning. I forsøget på at bedre reproduktionsbetingelserne for de grupper der tilhørte den såkaldte „restfattigdom”, motivere handicappede og socialt mistilpassede individer til deltagelse i arbejdslivet var der behov for en intensiv, opsøgende, resocialiserende social indsats og vor uddannelse havde netop i de senere år i stadig højere grad specialiseret sig på disse felter.

Vort fags forsøg på at udforme en teori og metode for socialt arbejde intensiveredes derfor i disse år, hvor disciplinen blev selvstændig på skolernes undervisningsplan og en lang række faglitteratur dukker op.

Som eksempel skal nævnes Helen Harris Pealman „Social casework”, Inger Pedersen Davis „Socialrådgivning-Teori og metodik” fra 1964. I vort daglige arbejde mærkede vi befrielsen ved at være fri for arbejdsløshedsproblemerne, de manglende daginstitutionspladser og vi mærkede en vis lysning i boligsituationen omend vi her allerede tidligt øjnede de problemer som „betonslum” og „højhusleje” senere skulle medføre.

I det intensive rådgivningsarbejde med et hidtidigt uproduktivt underproletariat blev der stillet store krav til viden og rådgivningsteknik, hvilket fremgår klart af diskussionerne i fagbladet.

Samtidig mærkede vi også stigende aksept af vort fag og det fremgår klart af vor interne debat, at vi havde høje forventninger til den nye socialreform, der var under udarbejdelse.

Det gamle retssystemets stive økonomiske grænser og forsorslovens omtalte kategoriklævning var også en klar klods om benet. Ønsket om nye og bedre økonomiske hjælpeformer som bærere af og supplement til rådgivning og motivation gjorde os antagelig ret ukritiske overfor nye politiske krav om en fornyelse af skønsprincippet. Den såkaldte behovsbestemte hjælp kom på dagsordenen og vi godtog ret hurtigt tanken, netop fordi den i sin ydre form kan virke progressiv og give den enkelte socialrådgiver håb om effektiv, individuel økonomisk hjælp til den enkelte klient.

Vi magtede her næppe den samfundsmæssige analyse af disse forsøg på at føre udbetalingen af sociale ydelser tilbage til førtidige former. Her skal dog siges, at vi i 1960erne kun havde ringe støtte af den etablerede fagbevægelse, der stik mod tidligere traditioner i høj grad glemte at tage del i den socialpolitiske debat optaget som man var af løn- og arbejdskampen.

Vort fags ønske om at få den individuelle klientbehandling ind som et led i socialpolitikken foranstaltninger bar egentlig frugt ved udsendelsen af socialreformkommissionens 2. betænkning, hvor man beskæftiger sig ret udførligt med rådgivningens iværksættelse og udførelse og understreger dens betydning som led i hele det sociale forsorsapparat. betænkningen lægger sig dog ikke fast på rådgivningens karakter endsige på teori og metode. Desværre medførte folketingsdebatterne om socialreformens gennemførelse hverken en anerkendelse af socialrådgiveruddannelsen som den grundlæggende sociale teoretiske uddannelse eller en statsautorisation af vort fag. Dette fik som bekendt alvorlige følger for vore ansættelsesforhold og beskæftigelsesgrad. Fagforeningspolitisk må det antagelig af eftertiden vurderes som en for efterladende politik i en iøvrigt for faget blomstrende og gunstig periode. Det kan antages, at netop 60ernes sociale klientel - de socialt svage marginalgrupper - var særdeles velegnede objekter for den individuelle rådgivning og den støtte, der kunne ydes dem på vejene ud på et arbejdskraftthigende arbejdsmarked, men samtidig sås ten-

densen til, at netop deres nære tilknytning til det sociale system - på baggrund af den høje beskæftigelse, den stigende velstand og den fremvoksende forbrugermentalitet - stemplede dem som et nyt underproletariat. Samfundets ideologiske holdning til dem og vor egen klasseholdning, der fik præg af manglende solidaritet kom klart til udtryk, da vi påtrykte dem diagnosen „sociale tabere” - en termonologi der ikke indebærer andet reelt, end at de ikke var i stand til at sælge deres arbejdskraft til så høj en pris, at de kunne klare sig i det almindelige velstands-ræs. For at blive i vort yndlingsprog tilføjede vi her en stor befolkningsgruppe et socialt traume eller en klassemæssig placering i det samfundsmæssige hierarki, der i selve gruppen gav dyb håbløshed og følelse af mindreværd og nu i lavkonjunktoren har givet anledning til reaktionære stemninger i den bedre stillede del af befolkningen.

Vor faglige medvirken i denne sociale sortering, muligheden for at påføre en klient eller dennes familie „taberdiagnosen” må iøvrigt sætte spørgsmålstegn ved det forsvarlige i det altid efterlyste opsøgende arbejde, idet netop denne fastlåsen i en klientrolle antagelig er så socialt stigmatiserende, at det underminerer, hvad der kan vindes ved professionel rådgivning og behandling. Det kunne her blive aktuelt at søge at holde en klient uden for det sociale system for ikke yderligere at cementere en vanskelig samfundsmæssig placering med dårlige fremtidsudsigter.

Forberedelsen af socialreformen og den forventede etablering af et udbygget kommunalt rådgivningssystem bl.a. den åbne rådgivning gav forventninger om et stigende behov for uddannede og videreuddannede socialrådgivere, hvilket som omtalt senere gav sig udslag i udbygning af uddannelseskapaciteten og mulighed for videreuddannelse.

Den livlige sociale debat i 1960'erne og den medvind faget fik gav os også kræfter til at søge nye veje og nye virkeformer.

Community organization

Allerede omkring 1964 begyndte vort fag at beskæftige sig med community organization. Vi diskuterede om vi på forskellige samfundsmæssige niveauer kunne deltage i planlægning, styring og administration dels af det bestående system og dels ved omstrukturering og udbygning heraf. Herunder diskuteres en mere hensigtsmæssig anvendelse af socialektoren og sundhedsvæsenets ressourcer.

Dette er en meget interessant debat. Der var og er stadig ingen tvivl om at de forhåndenværende ressourcer indenfor disse store offentlige sektorer kan anvendes mere effektivt og der er ingen tvivl om at netop vort fags udøvere kollektivt sidder inde med en ganske betydelig erfaring og viden herom. Debatten er i øjeblikket farlig, fordi der i den er indeholdt ønsket om nedskæring og indskrænkning, mens der i 1960'erne var mulighed for udbygning. Desværre lod vi os igen tiltrække af debatten og systemerne fra andre lande, hvor den politiske opbygning er ganske anderledes end i Danmark - vi overtog et idesæt, der var vanskeligt at overføre på dansk administration og at anvende inden for det danske forvaltningsretlige system. Derfor blev ideerne herom nok for teoretiske og for tomme, uden mulighed for at fremsætte forslag til konkrete initiativer. De reelle danske muligheder ligger i politisk arbejde i kommunalbestyrelserne i folkelige bevægelse, sygdomsbekæmpende foreninger, amtsrådsarbejdet og i medvirken i en række folkelige aktiviteter for at skabe bedre levevilkår.

Styret som det danske sociale apparat er af embedsmænd især jurister, har vi endnu ikke muligheder for på det administrative plan i særligt omfang at blive medtaget ved planlægning og i styring af ressourcerne som f.eks. visse amerikanske socialarbejdere, uagtet vi hertil givet ville kunne byde på både indsigt erfaring og viden om de folkelige ønsker og mål. Vor politiske tilbageholdenhed - vor angst for at politisere gjorde det vanskeligt at omsætte debatten om community organiza-

tion til en konstruktiv arbejdsform på basis af danske forhold.

Forskning

1960erne gjorde det aktuelt for vort fag at deltage i socialforskning. Oprettelse af Socialforskningsinstituttet gjorde dette realistisk, omend denne forskning fra begyndelsen blev ledet og tilrettelagt af akademisk uddannet personale. Det var mere end rimeligt - og relevant for vort klientel - at henlede opmærksomheden på vor egnethed, vor viden og erfaring, men det har vist sig vanskeligt at komme igennem herved ihvertfald at skaffe virkelig indflydelse på forskningen. I perioder trivedes i vort fag en vis snobbisme omkring dette at forske. Der er grund til at beskæftige sig en smule med vort fags opfattelse af prestigegivende arbejde.

Som de grundigst uddannede socialarbejdere vil vi med rette kunne finde os egnet såvel til forskningsarbejde som højt kvalificeret socialt arbejde iøvrigt. I vor higen efter deltagelse heri har vi af og til glemt den brede befolknings krav og forventninger. Dette hænger antagelig sammen med idegrundlaget for dansk social forsorg. Vor socialpolitik hviler stadig på et liberalt grundlag eller rettere menneskesyn. Hovedformålet er ofte at gribe ind, når nøden bliver for iøjensfaldende - sjældnere at højne underklassens sociale vilkår generelt. Gennemsnitsarbejderen ramt af sociale begivenheder har ringere mulighed for at få hjælp til f.eks. børnenes uddannelse, hvis det er sunde, ikke problemfrembydende børn, hvorimod der inden for de ret beskedne ressourcer kan ydes en betydelig assistance både økonomisk og rådgivningsmæssigt, hvis der er alvorlige tilpasningsproblemer. Der investeres ofte utroligt i det ekstreme. Det kan ikke være vort fags opgave at foretage en politisk prioritering af opgaverne. Det må være op til os at dokumentere de sociale behov i samfundet - politikerne må prioritere i det

omfang det skønnes nødvendigt. Men vort fag har i nogen grad selv været underlagt denne socialliberalistiske tankegang, således at det har været prestigegivende at beskæftige sig med det ekstreme. Det har været interessantere at være med i behandlingsarbejdet på et psykiatrisk hospital end at ordne invalidepension på et somatisk. Det var „finere” at slå sine folder på et behandlingshjem for psykotiske børn end at fungere på et normalt børnehjem.

Dette kunne se ud som en detalje, men efter min vurdering har det medført, at megen af vor kostbare tid har været anvendt til særtilfældene, mens den almindelige solide betjening af underklassen har været forsømt. Der har altid været mindst tid til den almindelige arbejder med et dagligdags problem.

Når jeg understreger det, er det fordi det er en problemstilling, der gang på gang træffes på politiske møder ude i befolkningen og jeg tør vove den påstand, at vor faglige adfærd på dette område har været medvirkende til de senere års stigende reaktionære modvilje mod det sociale system, idet en stor befolkningsgruppe synes, at de har betalt og betalt over skatterne og fået stene for brød.

Det må forstås i lyset af samfundets generelle holdning til sociale problemer og til vor særlige forkærlighed for individualisering, behandling og terapeutisk betonet arbejde.

Denne tendens sås tydeligt i vor forenings politik omkring børne- og ungdomsforsorgsloven 1964, der betød oprettelse af familierådgivning til familier med børn. Der var på dette tidspunkt mangel på socialrådgivere og vi akcepterede en 3 mdrs. uddannelse som familievejleder samtidig med at vi understregede, at vi var så højt kvalificerede, at vi ville være bedst egnede i ledende stillinger, som supervisorer m.v. Dette var en ret skæbnessvanger faglig politik, der åbnede for en række ukvalificerede præstationer på det sociale område og hermed for risikoen for i løbet af en årrække at skabe modvilje mod udøvere af socialt arbejde. Glistrups forslag om uddannede, veldædige socialvagter er en helt igennem afskyelig og reaktionær tanke, men det er en smule selvrans-

gelse værd at overveje, hvorledes sådanne tanker kan vinde genlyd i en befolkning, der dog gennem 4 årtier har haft adgang til kvalificeret socialrådgivning.

Den nye fattigdom

Selvom det er moderne, er det dog en efterrationalisering at snakke om de lyse tider i 1960erne. Også i dette årti var der store sociale problemer og gennemlæser man vort fagblad vil man se stadige protester mod sociale nedskæringer. Åndssvageforsorgen blev svært beskåret allerede i 1960erne, hvor man ikke benyttede højkonjunkturen til at gennemføre 1959-loven. Boligforliget 1966 betød en betydelig fordyrelse på boligmarkedet og pensionernes realværdi udhuledes i stadig hurtigere tempo p.g.a. inflationens vækst. Alligevel må vi konkludere, at vi i 1960erne havde muligheder, der ikke findes idag og der er grund til at øve en vis selvkritik af den måde vi administrerede højkonjunkturårene på.

Visse samfundsmæssige problemer kunne dog ikke overskues i højkonjunkturrens begyndelse.

Herfor kan hverken vort fag eller den på mange måder visionære socialreformkommission klandres.

Den høje beskæftigelse - den stigende velstand afhjalp tilsyneladende en række af de traditionelle, klassebestemte eksistensproblemer. Der blev bygget nye boliger og den restriktive boligpolitik ændrede sig. Såvel forskere, socialrådgivere og dansk fagbevægelse så ikke umiddelbart de skader, som det senere viste sig, at højkonjunkturen medførte. Vi mente at kunne udrydde fattigdommen og fik meget sent øje for „den nye fattigdom”. Vi kender den nu som både materiel og åndelig.

Nye produktionsformer med stigende krav til produktivitet, med tempostigning og ny teknik påførte os en lang række arbejdsskader, der viste sig som erhvervs sygdomme, stress, stigende ulykkestal, misbrug af psykofarmaka, lidelser i bevæ-

geapparatet-skader først i begyndelsen af 1970erne sås i statistikkerne som stigning i antallet af pensionsansøgninger og fordyrelse af sundhedssektoren. Kvindernes ankomst på arbejdsmarkedet til det mest monotone og dårligst lønnede arbejde, gav sig udslag i nye former for mistilpasning i børnegruppen og en konfliktskabende ændring i den hidtidige familiestruktur-ændringer der har både positive og negative sider, men som fremtrådte som problemskabende. I parcelhuslummet og bag de dyre gardinarrangementer i højhuslejebyggeriet trivedes terminsrædsel og afbetalingsarmod som aldrig før. Over det hele kom til at hvile en generel angst for ikke at følge med i ræset - for at blive taber. Det værste man kan blive i det danske samfund, der bruger materielle værdier som målestok, er en fiasko. Proletariatet var ude for en stærk middelstandspåvirkning og mistede i velstandsølgen den ældgamle følelse af solidarisk afsavn og fælles nød. Kulturpolitisk formåede samfundet ikke at give de nye leveformer en almen kulturel baggrund og forbrugerismen medførte en åndelig fattigdom, som alle socialrådgivere kender fra klientellet. Langt større grupper end man havde forestillet sig blev i stadig yngre alder udstødt af produktionssystemet og overladt til rehabilitering eller forsørgelse i det sociale system. Under parolen om at „komme hinanden ved” blev menneskene stadig mere fremmedgjorte overfor hinanden og 60ernes lyse tanker om stigende integration af handicappede og afvigende blev istedet til en segregation. Vi indsnævrede i disse år normalitetsbegrebet og ændrede den menneskelige værdimåling i takt med produktivitetens stigning og nye former. Den mest udsatte del af proletariatet magtede ikke denne udvikling og restfattigdommen - som vi drømte om at udrydde - steg omend med andre mistilpasningssymptomer og andre fattigdomsstigma.

Hertil kommer en stadig stigende generel angst i befolkningen. Den teknisk-videnskabelige revolution skabte nye produktionsformer i hastigt tempo, viden af igår er forældet i morgen. Politiske indgreb finder sted med stigende hastighed

og kan ikke overses eller forebygges i menneskets dagligdag. Angsten for forurening, forkert ernæring, sygdomsvoldende arbejdsformer påvirker hele befolkningen og giver diffuse angstsymptomer og en følelse af at „leve forkert” Sundhedsoplysning og sygdomsbekæmpelse er også individualiseret og fremkalder i sit væsen ofte skyld og angst. Fordommene mod psykiske sygdomme, skaber i den stressede hverdag en lang række pseudosomatiske sygdomme som sundheds- og socialsektor står hjælpeløse overfor.

Man kan ikke bebrejde hverken socialreformkommission eller socialrådgiverfaget, at vi ikke formåede at analysere disse problemer i tide. Men man kan overveje om vort fag ikke - istedet for hektisk at søge at blive godtaget til traditionel forskning - selvstændigt skulle søge at forske i og analysere de til en hver tid gældende produktionsforhold og samfundsmæssige foranstaltninger, der får indflydelse på menneskene og dermed søge at bevise hvilke ændringer eller modforanstaltninger, der er nødvendige for virkeligt at forebygge disse samfundsskabte skader - skader der ikke har chance for at lindres ved individuel rådgivning, men kun ved samfundsmæssige ændringer såvel i basis som i overbygning. Som ved fagets start, overrumples vi ofte uforberedt af problemerne og kommer til at stå hjælpeløse overfor dem, fordi vi ikke erkender deres dybeste årsag - en forståelse, der også kun er mulig, hvis vi erkender vort fags samfundsmæssige placering og vor egen rolle i samfundsmekanismen. Derimod kan det bebrejdes både socialreform og danske socialrådgivere, at vi i 1960erne så blindt troende på det krisefri samfund. Selv uden politisk engagement, burde socialrådgivere været så veluddannede i nationaløkonomi og i et kapitalistisk samfundsstruktur, at man var vidende om at hverken cykliske kriser eller strukturkriser kunne undgås. Krisen nu lærer os meget herom, men skærper også behovet for at tilpasse teori og metode til dansk virkelighed og forlade en ideologi, der ikke modsvare klientellets reelle behov.

1970'erne

Stigende polarisering

I slutningen af 1960erne og begyndelsen af 1970erne oplevede samfundet en vis politisk polarisering. Der var en stærk antiautoritær bølge, der bl.a. gav sig udslag i „ungdomsoprøret”, som også satte vore uddannelsesformer til debat. Man fik indledt samarbejde mellem progressive akademikere og arbejdere, man begyndte at undersøge og kommentere de før omtalte højkonjunktursymptomer.

EF debatten tog sin begyndelse og førte også vor forening ud i sin allerførste egentlige politiske stillingtagen - nemlig et nej til EF, der gav diskussion ikke alene om betimeligheden af dette nej, men også om vi overhovedet i vor fagforening skulle tage politiske standpunkter - en sund debat, der fjernede de sidste rester af modvilje mod en egentlig fagforeningsfunktion.

På mange måder var disse år positive for vort fag. Vi havde høj beskæftigelse og så med optimisme hen til vor kommende rolle i det eenstrengede system ved socialreformens gennemførelse. Uddannelseskapacitet og organisationsprocent steg - faget var i fremdrift og vi anede ikke kommende års problemer. Alligevel kom samfundets almene polarisering i disse år også til at spille en ideologisk rolle for vort fag, hvilket ses tydeligt i vort fagblad. Det er i disse år vi indleder debatten om vor samfundsmæssige placering, her diskuterer vi for første gang „lappeskrædderi” og tager en kritisk analyse af vore hidtidige funktioner. Debatten kom dog så sent, at det ikke fik indflydelse på socialreformens endelige gennemførelse og vi prægedes stadig af en vis „pænhed” - det var ikke „socialrådgiveren” der lagde for med debatskabende og provokerende artikler.

Lavkonjunktur

Men dette ændrede sig. Fra 1973 satte krisetegnene ind i vort samfund. Arbejdsløsheden steg med rekordfart. Den sociale sortering og udstødningen af de svage grupper i produktionssystemet accelererede voldsomt. Hvor vi før i socialektoren kunne tilpasse visse samspilsramte individer til arbejdsmarkedet, fik systemet nu overladt mennesker selv med meget beskedne skader. Samtidig gennemførtes socialreformen. Under de givne omstændigheder måtte dette give problemer. Som skitseret var 1960ernes socialreform opbygget med sigte på rehabilitering af marginalgrupperne, således at størstedelen af befolkningen var aktiviseret på et arbejdskrafthungrende arbejdsmarked. Dette var i høj grad lykkedes. Danmark var t.eks. i 1975 det EFland, hvor den højeste procent af befolkningen var erhvervsaktiv og pensionsalderen var høj. Med bedre behovsbestemte ydelser og et intensivt rådgivnings- og behandlingssystem med opsøgende funktion satsede reformen på at imødekomme disse højkonjunkturbehov. Men socialreformens love - ikke mindst bestandsloven var udformet som rammelove, der gjorde indsnævring af lovgrundlaget muligt.

Krisesyntomerne med arbejdsløshed og forsørgelsesproblemer øgedes af de omtalte højkonjunkturskader først og fremmest de tidlige og alvorlige nedslidningssymptomer. De grupper, der udstødtes fra arbejdsmarkedet ved krisen var først og fremmest de før omtalte marginalgrupper, kvinderne, fremmedarbejderne, de handicappede og afvigerne. Samtidig ses en klar tendens til at den yngre, men ikke helt unge velkvalificerede arbejdskraft foretrakkes, mens de ældre og de helt unge ufaglærte udstødes. Revalideringssystemet viste først tegn på sammenbrud. Dernæst blev det opsøgende arbejde en illusion og senest druknede muligheden for den intensive, individuelle rådgivning fordi samfundet ikke havde behov for denne indsats og derfor indskrænkede personalets tidsmæssige muligheder.

Mens socialreformens love, først og fremmest bestandsloven var lavet så snedigt, at målsætningen med konjunkturerne kunne ændres fra en aktiviserende, opsøgende forsorg til opbevaring. Samtidig betød samfundets politiske udvikling (Fremskridtsbevægelse m.v.) at også hidtidige velegnede opbevaringsformer forringedes, bl.a. indskrænkedes adgangen til invalidepension betydeligt. I disse år gennemførtes også den såkaldte byrdefordelingsreform, hvor mange af samfundets udgifter ikke mindst de sociale flyttedes fra de progressive statsskatter til de proportionale kommuneskatter. Kommunerne fik som i enevældens dage et økonomisk forsørgelsesmæssigt ansvar og muligheden for at skære ned - muligheder som mange kommunalpolitikere har følt sig presset til at udnytte p.g.a. de omtalte reaktionære politiske strømninger.

Denne udvikling var katastrofal for vort fag, der havde specialiseret sig i og vundet anerkendelse for den individuelle, højtudviklede klientbehandling - en resocialiserende indsats, der blev overflødig med et arbejdsmarked, der igen udelukkende var den kræse købers marked. Opbevaringsydelser og skrankeekspedition var samfundsøkonomisk tilstrækkeligt, og dette var katastrofalt for vort fag - dels fordi det overflødiggjorde os dels fordi selve fremgangsmåden personligt er uudholdelig for den enkelte ansvarsbevidste og veluddannede socialrådgiver. Men dette var ikke problemet alene. Vi blev selv ramt af vor tilpasningsideologi - vor mangeårige individualisering af klientens problem. Store dele af vort klientel har nemlig annammet denne middelstandsideologi om at social mistilpasning først og fremmest skyldes individets egne brist og fejl. F. eks. gør mange af de arbejdsløse ledigheden til et individuelt problem som de har skyldfølelse over.

Denne individualisering af problemerne, gør dem ubærlige og i socialrådgivningen oplever vi, at tilstanden kun gøres tålelig, hvis vi - lige modsat hidtidigt virke - kan få den enkelte klient til at forstå, at det ikke er et individuelt, men et samfundsskabt problem.

Vi begyndte at få kvalme over os selv og måtte angst erkende at et efter vor mening dårligere uddannet, systemorienteret kommunalt personale dels bedre psykisk stod for presset og dels klart blev foretrukket af de offentlige arbejdsgivere, der med embedsmænds sædvanlige „neutralitet” lettere end os forstod at imødekomme statsapparats og erhvervslivs umiddelbare politiske interesser.

Samtidig blev vi selv som et knusende slag ramt af arbejdsløshed, desavouering og står med eet af landets højeste arbejdsløshedstal og en række nyuddannede kolleger, der med stor studiegæld bekymret må se deres erhvervsmæssige fremtid i øjnene.

Debatten i vor forening og i vort fagblad blev selvfølgelig og heldigvis domineret heraf og en radikaliserings blev følgen. Dette bragte os omgående ud i samme risiko som pædagogerne nemlig at blive anset for en besværlig, samfundskritisk gruppering.

Det store afsluttende spørgsmål bliver så: Var det arbejderklassens, proletariatets forringede vilkår, der radikaliserede os? Eller var det vor egen proletarisering? Jeg tror det sidste. I vor 40 års historie har vi på godt og ondt levet med underklassens underprivilegerede forhold. Men erkendelsen af, at vi selv er en almindelig lønarbejdergruppe underkastet konjunktursvingninger og politiske strømninger, fik os til at tage vor samfundsmæssige placering op til debat, kritik og modforanstaltninger. Dette er ikke odiøst og svarer til almene erfaringer om samfundsmæssig bevidsthed og klasse-specifik forståelse af egen situation. Også „de pæne pigers” fag fik lært, at det dybest set er produktionsforholdene, der bestemmer arbejds- og eksistensvilkår og at ingen grupper i samfundet er unddraget det økonomiske hieraki.

Dette har været hensigtsmæssigt. Vi fremtræder nu som en samfundskritisk, aktiv gruppe, der i stigende grad bliver mål og muligheder bevidst og i stigende grad erkender, hvor forbundsfæller og modstandere findes.

Socialrådgiver-uddannelsen

Dette skal ikke være et skrift om socialrådgiveruddannelsens fortid og fremtid alene fordi jeg ikke er særlig vidende på området. Derfor blot et kort generelt rids af udviklingens forløb, der svarer til fagets øvrige udvikling samt omtale af nogle specifikke problemer nemlig vor rekruttering og vort kønsrollemønster.

Uddannelsen til socialrådgiver blev etableret 1937 som et 1½ års kursus. Første hold var færdigt 1938. Behovet for en egentlig social uddannelse var da understreget af svangerskabskommisionen og af forskellige hospitalsafdelinger. Mødrehjælpsloven af 1939 stadfæstede som nævnt, at rådgivningsarbejde skulle udføres af uddannet personale. I 1941 fik skolen statsstøtte og i 1942 blev uddannelsen gjort 2-årig. 1 års forpraktik var påkrævet. 1962 kom der en ny studieordning, der gjorde uddannelsen 3-årig med den eetårige praktik midt i uddannelsen. Skolen i København blev omdøbt til Den Sociale Højskole og henlagt under socialministeriet. Den nye studieordning prioriterede i højere grad end tidligere de fag, der specielt sigtede på at kvalificere de studerende til klientarbejdet - det nye fag „socialrådgivning” kom til at omfatte 300 ud af 1900 undervisningstimer. Teoriundervisningen øgedes samtidig med 700 timer fra 1200-1900.

1957 oprettedes skolen i Århus, 1968 skolen i Odense, 1970 skolen i Esbjerg, 1971 skolen i Ålborg. Uddannelseskapaaciteten udvidedes således kraftigt i årene før socialreformens gennemførelse ud fra ønsket om, at det eenstrengede system skulle betjenes af veluddannet og relevant uddannet

personale.

December 1975 blev der afgivet betænkning om socionomuddannelsen ved Ålborg og Roskilde universitetscentre. Disse uddannelser er nu realitet omend man fra den offentlige debat kender de mange vanskeligheder, der politisk er skabt for de samfundsvidenskabelige uddannelser ved disse universitetscentre. De første socionomer er færdiguddannede og en del heraf har fået stillinger.

Udover grunduddannelserne har de sociale skoler i høj grad haft ansvaret for videreuddannelse såvel af socialrådgivere som af andet personale i den sociale sektor. Maj 1963 afgav Dansk Socialrådgiverforening betænkning om videreuddannelse dels i form af kortvarige suppleringskurser og dels som forslag til en eetårig efteruddannelse. Det første 1-årige videreuddannelseskursus afholdtes i 1968 ved skolen i København. Her foregår stadig den eetårige videreuddannelse. I årenes løb er der dog afholdt en lang række kortere kurser både for socialrådgivere og for kommunalt ansat personale. Skolen i København varetog en overgang familievejlederuddannelsen, ligesom en række andre specialopgaver er løst. I erkendelse af praktikkens uddannelsesmæssige betydning har der siden 1960/61 været afholdt praktislærerkurser ved skolerne og der har gennem årene været livlig debat med praktislærerne om praktikkens forløb og praktislærernes samarbejde med skolerne og tilknytningen mellem den teoretiske og praktiske undervisning - et vanskeligt område, idet vekselvirkningen mellem teori og praksis i sig selv indeholder en række modsigelser og forskellige udviklingsforløb. Arbejdspresset vanskeliggør ofte praktislærernes mulighed for at skaffe sig den fornødne tid dels til den enkelte praktikant dels til løbende at sætte sig ind i den teoretiske udvikling, hvor ændringer ofte foregår med højere hastighed end i hverdagslivet. De studerende har antagelig ofte følt praktikken banal og fantasiløs i forhold til den teoretiske uddannelse - samtidig har praktislærerne måske ofte følt, at praktikanterne kom ud i hverdagen med lidt opstyltede og udviklede problemstillinger - personlig har

jeg som praktislærer ofte følt, at praktikanterne ind i mellem havde et næsten angstfyldt urealistisk forhold til fænomenet „den sociale klient”. Det vil fortsat være en krævende opgave at sørge for den rigtige vekselvirkning mellem teori og praksis, men skolerne har gjort en stor indsats for at skabe det fornødne samarbejde.

De kortere videreuddannelser i 1960erne var i høj grad præget af behandlingsideologien, mens kurserne under og efter socialreformens gennemførelse i højere grad har beskæftiget sig dels med det nye lovgrundlag og dels med nye samarbejdsstrukturer.

De sociale skoler har i årenes løb været ret urolige arbejdspladser med høj udskiftning af personalet. Lærerkrafterne har i høj grad været baseret på timelærere specielt i de akademiske fag, mens undervisningen i socialrådgivning i stigende grad er blevet varetaget af socialrådgiverne selv i en række faste stillinger. Der har i perioder været modsigelser mellem de fortrinsvis akademisk uddannede timelærere og det fast ansatte personale, hvilket antagelig er udsprunget af vor kamp for at få socialrådgivningens teori og metode anerkendt som et selvstændigt fag på linje med f.eks. medicin og jura - en kamp, der periodisk har ført os ud i en vis pseudovidenskabelighed for at skaffe os eksistensberettigelse. Så ungt vort fag er, kan dette dog antagelig vurderes som en slags „børnesygdomme”, der formentlig er overstået, netop fordi faget som helhed har fået en klarere fornemmelse af den samfundsmæssige placering.

Som en rød tråd gennem hele udviklingsforløbet går, at uddannelsen i socialrådgivning på skolerne har gjort de studerende stærkt klientcentrede og helt klart har bearbejdet en lang række menneskelige holdninger til socialt arbejde, der idag manifesterer sig tydeligt i forhold til andre personalegrupper i den sociale sektor, og som sådan i sig selv giver faget eksistensberettigelse og indhold. Debatten om vor samfundsmæssige placering er jo netop udsprunget heraf og finder ikke sted i tilsvarende omfang f.eks. indenfor de kommunalt uddannede grupper.

Uddannelsens fremtid fremstår ikke for øjeblikket glasklart. Der har længe været et stærkt behov for en omstrukturering af de utallige sociale og socialpædagogiske uddannelser. I 1973 sluttede uddannelseskommissionen for de sociale uddannelser sit arbejde med en betænkning.

Her foreligger et grundigt værk, der nøje gennemgår hele den sociale sektor og dens behov for specialuddannet arbejdskraft. Betænkningen er præget af 60ernes optimistiske tankegang og foreslår ikke alene omstrukturering og forbedring af de bestående uddannelser - bl.a. skulle socialrådgiveruddannelsen forlænges - men også oprettelse af nye uddannelser.

Betænkningen har ført en hensygnende tilværelse, idet den aldrig er kommet til debat i folketinget. På en lang række områder ikke mindst indenfor uddannelsesområdet har det politiske klima i de senere år været sådant, at ansvarlige politikere har undveget debat om ændringer, idet man frygter at blive tvunget til forringelser i stedet for forbedringer. Det gælder revision af pædagoguddannelse, sygeplejeuddannelse og uddannelse til de sociale fag.

Politisk er det særdeles uheldigt, når progressive kræfter tvinges ind i blot at „forsvare fæstningsværkerne” og undviger positiv kritik og forslag til forbedringer. Jeg har selv vurderet det således, at det var risikabelt at tage en debat om forbedring af de sociale uddannelser, idet der for øjeblikket er stærke reaktionære kræfter, der igen taler om „herttet på rette sted og den sunde fornuft” jvf. Glistrups socialvakter.

Den nuværende ansættelsespolitik, hvor man ser, at kommunerne ofte foretrækker de kommunalt uddannede assistenter, har dog med fuld styrke rejst problemet om uddannelserne indenfor det sociale område. Der har været nedsat et udvalg vedrørende en fælles socialformidleruddannelse, der i 1977 har afgivet betænkning. Arbejdet har været vanskeligt, og man kan ved gennemlæsning af materialet få det indtryk, at der ikke mindst fra kommunalt hold har manglet viljen til virkelig at få en fælles basisuddannelse indenfor socialektoren op at stå.

Udvalget konkluderer således om en samordning af socialformidleruddannelserne: „flertallet af udvalget har været enige om, at man ikke kan gennemføre en fuldstændig sammenlægning af uddannelserne, allerede på grund af de kommunale aftagerinstitutioners tilkendegivelse om, at det ikke er muligt at sikre tjenestefrihed i det fornødne omfang, samt p.g.a. det fremført ønske om, at samtlige kommunalt ansatte frekventerer Danmarks Forvaltningshøjskole under hensyn til integrationen med højskolens uddannelsesstilbud i øvrigt. Derimod har udvalgets flertal koncentreret sig om at tilvejebringe en samordning, således at der gennem forskellige uddannelsesforløb med fælles mål, fælles indhold, fælles evaluering og censorkorps skabes en ordening, der kan danne ramme om et praktisk samarbejde om f.eks. udarbejdelse af læremidler, tilvejebringelse af praktikpladser, og som åbner mulighed for, at studerende med forskellig baggrund får adgang til en fælles kandidatuddannelse”. Dette lyder som et forslag til fredelig sameksistens og løser ikke de store problemer, som kommunernes ansættelsespolitik påfører vort fag, og som samarbejdet med de kommunalt uddannede socialarbejdere i det daglige påfører os.

Dette rejser store problemer for vort fag. Blandt de studerende diskuteres ofte livligt, om man skal søge ud i kommunalt regi. Mange fristes til at vælge job - hvis de kan skaffes uden for det etablerede system. To ting må være vigtigt. For det første, at vi stadig understreger, at grundig social uddannelse er en forudsætning for ansvarsfuld og forsvarlig klientbehandling, og at vi derfor opfylder de minimumskrav, der kan stilles til en socialuddannelse.

Fagpolitisk ville det være meget farligt, at holde os „for gode” til nogen former for socialt arbejde. For det andet er det nødvendigt, at der ikke skabes uløselige modsigelser mellem os og det kommunalt uddannede personale. Hvor mange samarbejdsproblemer forskellig udgangspunkt og forskellig uddannelse end kan give, består der mellem denne og vor gruppe ingen antagonistisk modsigelse - vi er

lønarbejdere, vi skal arbejde i samme system - arbejdets succes afhænger af de fælles muligheder, der gives os - også selv om den ene gruppe har en mere klientcentreret holdning i forhold til de kommunalt uddannedes mere systemorienterede indstilling. For det tredje er det vigtigt, at vi ikke selv gribes af denne systemorientering. Der har været tendens til, at kolleger presset ude i de sociale forvaltninger, er begyndt at dele den kommunale holdning, at det eenstrengede system een gang for alle har givet socialforvaltningerne patent på alt socialt arbejde. Visse tegn på irritation over andre rådgiveres virkefelt ikke mindst på det alternative område har vist sig og er forståeligt, når man betænker arbejdspress og muligheder. Men for det første kunne enhver ved dybere eftertanke have forudset, at netop et eenstrengt kommunalt system ville få de alternative rådgivningsformer til at skyde op som paddehatte - på godt og ondt. For det andet skulle netop vor uddannelse sætte os i stand til den historiske erkendelse, at udviklingsforløbet i dansk forsorg netop har haft sin dynamik i vekselvirkningen mellem privat initiativ og offentlige foranstaltninger. At standse dette - også med de uheldige sider der findes - ville være en begyndelse til stagnation og dermed reaktion.

Uddannelsespolitisk er der to karakteristiske træk ved vort fag, der uden tvivl har præget dets udvikling betydeligt.

For det første må der antages siden 1937 at have været en skæv klasse-mæssig rekruttering til uddannelsen. I tidens løb har der været megen debat om forudgående skolegang, ikke mindst var den heftig omkring 1966, hvilket fremgår af vort blad. Kravet til forudgående kundskaber, erhvervs erfaring og social erfaring har været mangfoldige, optagelsesalderen ligeså, og adgangsbegrænsningen og optagelsesproceduren - altså udvælgelsen har antaget mange forskellige former. Vore skoler har udvist den samme tendens som alle læreanstalter til - frivilligt - eller ufrivilligt - at prioritere unge fra middelstand og overklasse fag med adgangsbegrænsning som vort præges i særlig grad af denne tendens. Den er stadig ikke ændret og fremstår som særdeles betænkelig for et fag, hvis udøvere

fortrinsvis skal beskæftige sig med de dårligst stillede samfundsborgeres problemer.

Udgangspunktet for vor samfundsmæssige placering vil være ganske cementeret allerede her, hvilket har givet os en lang række problemer og konflikter i forhold til det klientel, som vi selv foregiver at støtte og hjælpe.

Fra starten var vort fag samtidig et typisk kvindefag og prædestineret til at blive valgt af mellemlag- og overklassekvinder, der traditionelt ønskede sig uddannelse, men under hensyn til senere forpligtelser i kvinderollen afstod fra en længerevarende universitetsuddannelse. Set fra et kvindesynspunkt var uddannelsen prestigegivende, overkommelig og selve funktionen i overensstemmelse med den forventede kvinderolle.

Som for alle kvindefag betød dette dårlig normering, dårlig løn og få advancementstillinger - faktorer, der blev uddybet af vor „mellemteknikerstatus” i forhold til de akademiske fag, vi traditionelt samarbejder med. Allerede i 1950erne får skolen dog en stigende tilgang af mandlige studerende, og i 1960erne ser man en stadig større udjævning. Dette gav også de traditionelle udslag, idet det lykkedes at forbedre normering, at få oprettet lederstillinger, men også at disse lederstillinger i høj grad blev besat med de mandlige socialrådgivere, dels fordi man i det offentlige lider af samme kvindediskrimination, som der findes i hele samfundet, dels fordi mændene pr. tradition turde søge jobbene, mens kvinderne holdt sig tilbage - bundet både af utilstrækkelighedsfølelse og kvindepligter som mor og husmor. Med fare for olympisk vrede hos det udvalgte køn, tør jeg vove den påstand, at iveren for at få en ligelig kønsfordeling betød en mildere vurdering af de mandlige ansøgere både ved optagelsesproceduren på skolerne og ved besættelse af stillingerne. Det har betydet skævheder i vort fags udvikling, men er antagelig ved at ændre sig omend det sker langsomt. På samfundsplan har kvinderne altid udvist en rørende iver dels for at lade mændene få adgang til vore få uddannelsesprivilegier - en adfærd, der aldrig har været

gensidig - og dels til at overlade mændene lederskabet såvel på arbejdsmarkedet som i organisationslivet.

Uddannelsespolitisk vil de kommende år stille store krav til vort fag. Vi skal hævde det som den rigtige og den relevante uddannelse til socialt arbejde, vi skal i kraft af erkendelsen af vor samfundsmæssige placering og rolle give det nyt indhold antagelig skal dette ske uden støtte i en bred politisk debat og uden umiddelbart håb om socialpolitiske forbedringer.

Vor forening må i høj grad være banebrydende her sammen med praktiklærerne og skolernes socialrådgivere.

Støtte må kunne findes - omend ikke i de etablerede politiske institutioner - så dog i den øvrige fagbevægelse og i de folkelige bevægelser som sådan.

Hvem er klienten?

Selvfølgelig kan man kritisere vort fag og dets udøvere. Een ting står fast. Gennem årene - i vor uddannelse og hele vort virke - har vi kredset om vor sociale klient - teoretisk som praktisk. Tøvende har vi nærmet os forskning omkring klientellet, og vi har - som det var forudsat ved fagets begyndelse - arbejdet for ham, med flid, engagement og ofte med megen følelse. Man kan ikke bebrejde os, at vi har skånet os selv. Når man er sammen med ældre og jævnaldrende kolleger, slår det een, at vi hører til det forslidte folkefærd. Vi er slidte af arbejdet, problemerne især de uløste, af konflikterne. Måske har den dybeste konflikt været vort fremmedgjorte forhold til den klient, som vi har sat os for at behandle, hjælpe, støtte og ihvertfald ikke skade.

Men vi har sjældent analyseret, hvem klienten var - den store grå masse af mennesker, der udgør vor klient, og som er kommet til os enten via tilbud eller som f.eks. i fængselsvæsen og børneforsorg via tvang.

Vi lever og fungerer i et klassesamfund. Det har været en faglig svær erkendelse, som vi stadig ofte tilslører ved at dele samfundet op i sociologiens statusgrupper. Jeg kunne bruge denne betegnelse, men vælger ordet klassesamfund ud fra den definition, at vi lever i et samfund, hvor menneskene har ulige muligheder fra fødslen, hvor uddannelsesmulighederne er ulige, hvor nogen må sælge deres arbejdskraft, mens andre lever af arbejdsfri indtægter, hvor ytringsfriheden er større for nogen end for andre, og hvor man har helt ulige chancer for at komme gennem tilværelsen med sundhed, lang levetid og uden sociale vanskeligheder. Socialrådgiverfaget udgøres

af en menneskegruppe, der hovedsagelig rekrutteres fra mellemlagene med enkelte medlemmer, der kommer enten fra arbejderklassen eller fra den stadig mindre deciderede overklasse. Vor klient kommer fortrinsvis fra underklassen - d.v.s. fra statuslag 4 og 5. Med de undtagelser, der bekræfter regelen er vor klientel det danske proletariat, men heller ikke det er en helt fast betegnelse. Proletariatet udgøres pr. definition af de besiddelsesløse - de, der må sælge deres arbejdskraft og kun får løn, der dækker de nødvendige reproduktionsomkostninger. Ifølge mange forskningsresultater er der kun ringe udskiftning mellem de forskellige samfundsklasser - man bliver fortrinsvis der i samfundet, hvor man er placeret ved fødslen.

Men både proletariatets sammensætning og dets levevilkår - herunder dets sociale problemer - er underkastet udviklingen d.v.s. udviklingen i produktionsforholdene og de politiske ændringer i samfundets overbygning.

Vort fag startede sit virke i en lavkonjunkturperiode med reelle gammelkendte arbejderproblemer: arbejdsløshed, boligmangel, reproduktionssvigt, socialt betingede sygdomme. Lovgivningen sigtede dengang på at løse problemerne med pacificerende, opbevarende foranstaltninger.

Højkonjunktoren (1957-73) øgede levestandarden for store dele af proletariatet, men skabte nye fattigdomssymptomer: angsten for at sakke bagud i velstands-ræset, en individualisering af sociale og sundhedsmæssige problemer og i takt med en samfundsmæssig forsømt kulturpolitik en åndelig forarmelse, der nu jvf. Gustav Jonsson viser sig som dybe skader på samfundets børnegruppe og i den helt unge befolkningsandel.

Den svageste del af proletariatet kunne under højkonjunktoren ikke følge med i det øgede tempo, i de nye produktionsformer. En stadig større gruppe udstødtes af produktionsapparatet og overlodes til en samfundsmæssig forsørgelse, der via samfundets skatteteknik hovedsagelig bæres af de produktive lønarbejdere, der følte denne nødvendige og i sit ydre væsen solidariske forsørgelse som en stadig tungere og

urimeligere økonomisk byrde. Udvandning af arbejderbevægelsens ældre, stabilere solidaritetsprincipper åbnede her muligheder for reaktionære strømninger også i proletariatet. Trods forsøg på rehabilitering af denne udsatte del af proletariatet - af os kaldet taberne - opstod et nyt underproletariat for øjeblikket af betydelig størrelse. En befolkningsgruppe overladt til samfundsmæssig forsørgelse og med meget ringe muligheder for gentilpasning til det, der opfattes som normalt livsværelsen. Her har vi vort største klientel.

Hertil kommer at denne gruppe er øget under 1970ernes lavkonjunktur. En del af timelønsarbejderne er ramt af langvarig udsigtsløs ledighed. Det gælder en stor gruppe ældre arbejdere, mange unge fortrinsvis ufaglærte og mennesker med blot ringe psykiske eller fysiske skader.

Kvinderne er særdeles udsat, fordi de har arbejdskraftreservens rolle og i højkonjunktoren har båret det mest nedslidende og sundhedsfarlige arbejde.

Produktionsforholdene i 1960'erne betød at store grupper af landmænd og mindre selvstændige erhvervsdrivende trods stadig kamp for at undgå lønarbejdet er presset over i de arbejdssøgendes rækker uden at forstå endelige akceptere deres umulige situation. De dårligst lønnede tjenestemandsgupper har hele tiden tilhørt underklassen, men nye grupper af offentlig ansatte proletariseres i disse år - til eks. kan nævnes pædagoger og socialrådgivere.

Det udstødte underproletariat har bl.a. eet fælles træk: en kolossal samfundsmæssig isolering. Udstødningen fra arbejdsmarkedet betyder ikke blot at kontakten med arbejdskammeraterne men ofte også med fagbevægelsen ophører. Ideologisk er de udsat for fordømmelsen, og fremmedgjortheden i samfundet er så stærk, at de ofte „frivilligt“ isolerer sig fra tidligere omgangskreds og referensgruppe. Udover den snævre og ofte svært truede kernefamilie - er socialarbejderne deres hovedkontakt - en kontakt med svært ambivalent indhold.

I fantastisk grad er det lykkedes samfundet at lede tendenser til revolutionær organiseret protest mod de givne livsvilkår

overpå overbebyrdede, frustrerede socialarbejdere, der hverken kan imødekomme klientens åndelige eller materielle behov og ikke byde på opfyldelse af det enkle hovedkrav: en menneskeværdig tilværelse.

I angst for at politisere har vi selv låst dem fast i en klient/patientrolle, der har lammet deres sidste viljekraft, den sidste mulighed for ligeværdighed- placeringen har ramt nogen for livstid. Vi kender alle de, der med døde øjne rasper CPRnummeret af og leverer den annamnese, vi endnu ikke har spurgt dem om.

Hvorfor går det således? Det er her værd - udfra den hovedtese at vi er middelstandsmennesker - at gennemtænke den samfundsmæssige bevidsthedsdannelse. Mennesket er et produkt af sit miljø og sine omgivelser. Dets samfundsmæssige bevidsthed skabes af dets samfundsmæssige væren og udtrykker således samfundets lovmæssigheder, sammenhænge. Dette glider over i specifikke bevidsthedsformer d.v.s. i politiske, filosofiske, moralske og æstetiske former af denne bevidsthed og udtrykker samtidig samfundsbestemte stemninger og sociale følelser. I den samfundsmæssige bevidsthed indgår den klassespecifikke bevidsthed. I et givet samfund vil det være de herskendes klassebevidsthed, der bliver den officielt formulerede og grundlaget for udøvelse af samfundsmæssig handling altså også for udøvelsen af vort arbejde. Menneskets individuelle bevidsthed er i sit indhold udtryk for den samfundsmæssige bevidsthed, men besidder særlige træk udsprunget af de konkrete livsbetingelser og vilkår for det enkelte menneske. I et klassesamfund først og fremmest betinget af klassetilhørsforholdene, men også individuelt af opdragelse, politisk og ideologisk indflydelse som mennesket igennem livet er underkastet.

En del af denne politisk/ideologiske indflydelse er socialarbejderne på de herskendes præmisser udset til at underkaste en menneskegruppe med en klassespecifik bevidsthed ulig vor egen. Med i problemstillingen skal tages, at uligheden i vort samfund ikke som for 100 år siden er totalklassespecifik, idet store dele af mellemlagene som sagt proletariseres, mens

dele af arbejdearklassen tilkæmper sig bedre vilkår end andre grupper fra samme klasse. Samtidig lever vi i et varebytte-samfund. Ved salg af din arbejdskraft kan du erhverve en vis sum af materielle goder. Det lyder enkelt, men betyder i et højtproducerende samfund meget for såvel den samfundsmæssige som den individuelle bevidsthed. Stadig større menneskegrupper opfatter sig selv som varebytteobjekter og forventer ved salg af deres arbejdskraft bytte i form af andre varer. Produktionsprocessen er i stigende grad totalt fremmedgjort - de produktive føler ingen tilknytning til den skabte produktion og fratages allerede på dette tidspunkt ægte skaberglæde, der kulturelt ikke erstattes af andet end glæden over tilegnelse af de skabte produkter. Mennesket føler sig tingsliggjort og omsætter i stigende grad åndelige og følelsesmæssige behov i materielle behov - den materielle behovstilfredsstillelse får afgørende betydning for menneskets oplevelse af dets samfundsmæssige væren. Vort - ofte af produktionen udstødte - klientel oplever end ikke den materielle behovstilfredsstillelse, hverken i forhold til den almene behovstilfredsstillelse i samfundet eller til dele af deres egen klasse. Når åndelige behov i et materialistisk samfund er afløst af materielle, nægtes denne gruppe således enhver form for tilfredsstillelse og overlades til en forarmelse, der ikke blot fremtræder som materiel, men også som et dybt åndeligt armod og en bitterhed, der ikke omsættes i politisk protest, men ledes ind i en appellerende, afhængig patientrolle, der må være personlighedsopløsende. Den politiske linje i vor sociallovgivning er her klar. Bortset fra den højeste invalidepension til mennesker ramt af svær, samfundssacceret sygdom, investeres der kun i de potentielt produktive. Registreres man som stationært uproduktiv (og det er os der foretager registreringen) er man overladt til den forsørgelse på eksistensminimum, der betyder både den materielle og den åndelige forarmelse. Det bitre crescendo i denne politiske linje er den nuværende „dødshjælps” debat.

Den klassespecifikke bevidsthed i vort klientel medfører andre normer og anden adfærd end i de mellemlag, hvorfra vi

rekrutteres. Dette skal af pladshensyn kun skitseres ved enkelte eksempler.

Socialiseringen i mellemlagene satser på udviklingen af individets specielle evner, på kreativ udfoldelse og enkeltpræstation. Denne socialisering er hensigtsmæssig for det middelklassebarn, der senere i livet vil erfare at individuelle præstationer medfører social succes. Arbejderklassens socialisering vil - udsprunget af klassens erfaringer - satse på evnen til at indordne sig autoritære ledelsesformer (der hersker på alm. arbejdspladser), men også på den kollektivitet og solidaritet, der erfaringsmæssigt har været grundlaget for at tilkæmpe sig bedre løn- og arbejdsvilkår og dermed bedre levevilkår. Ved samlebandet spørger ingen om kreative evner, men om evnen til at indordne sig og om evnen til kollektivt at aktionere. Folkeskolen satser klart på middelklassesocialiseringen og al forskning viser, at middelklassebarnet prioriteres i den udvælgelsesproces, der på dette tidlige tidspunkt foregår. I vort rådgivningsarbejde har vi også satset på middelklassesocialiseringen og søgt disse normer overført på arbejderklassens børn i vanskeligheder.

Kernefamilien frembyder på samfundsplan krisetegn. Opløsningstendenserne er klare, men får i de forskellige samfundslag forskellig virkning.

I arbejderklassen er eksistensvilkårene ofte truet, hvis familien opløses (enlige mødre, enlige ældre mænd). Opløsning kan betyde reproduktionssvigt. Også her har vi en tendens til at rådgive på middelklassepræmisser i disse tider ikke mindst præget af mellemlagenes kvindebevægelse.

Kommunikationen i arbejderklassen er bl.a. som følge af den klassespecifikke socialisering væsenforskellig fra middelklassens kommunikationsformer. Mellemlagene har en klar tendens til at verbalisere følelser og konflikter. Det er ikke norm i mange arbejderhjem, hvor man tit kommunikerer ved handling og ikke i ord. I familierådgivning og ikke mindst i

den terapeutiske betonede rådgivning har vi krampagtigt forsøgt at overføre middelklassens verbalkommunikation til en arbejderbefolkning der føler både hjælpeløshed og dyb blufærdighed herved. Vore lærebøger i kommunikation f. eks. Virginia Satirs populære bøger er klare eksempler herpå og resultatet er at vi kommunikationseksperter stadig må høre de små ord „jeg kan ikke tale med min sagsbehandler”. Som teori og metode har vi valgt i årtier at bygge på teorier udviklet i et klassesamfund af en helt anden struktur end vort eget nemlig USAs, hvor arbejderklassens levevilkår, organisation og politiske tradition er helt anderledes end i skandinavisk og nordeuropæisk arbejderklasse. Derimod har vi beskæftiget os forbavsende lidt med dansk arbejdsbevægelses historie og de sociale konflikters forudsætninger. Dette rammer især den ældre generation, der trods samfundets dynamiske udvikling er forankret med dybe rødder i forrige århundredes arbejdertradition og tankegang.

Som alle livsfjerne teorier er vort fags teorier blevet til bag skrivebordene af mennesker med rystende ringe kendskab til dansk arbejdsliv og klimaet på vore arbejdspladser.

Som middelklasse mennesker opfatter vi samfundet som et samfund, der giver muligheder for individuel fremgang, således at tilværelsen for den enkelte under gode omstændigheder kan blive et harmonisk hele. Åndeligt har vi næppe forstået, at der for arbejderbefolkningen ikke eksisterer den samme udviklingskurve for et normalt, vellykket livsmønster. Her ved man at tilværelsen toppe meget tidligt, at der er beskedne muligheder for social opstigning og at der er nogen „foroven”.

Vi er en del af dem „foroven”, idet vi ikke et øjeblik skal glemme, at vi i vort virke er udrustet med ihvertfald symbolerne på den samfundsmæssige magt.

I et samfund af vor struktur hersker der en modsigelse mellem menneske og statsapparat. Det store befolkningsflertal oplever ikke staten som en organisation til varetagelse af enkeltindividets interesser, men som en fjendtlig magt, der har mulighed for indgreb ovenfor den enkelte. Det er det

Fremskridtspartiet negativt, men effektivt har forstået. Skattevæsenet, socialektoren kan let opfattes som fjender. I statsapparatet har vi fået uddelegeret den samfundsmæssige magt til at afgøre, på hvilket niveau en stor del af befolkningen skal forsørges. Bistandslovens cirkulærer pålægger os at rådgive om sund og hensigtsmæssig levevis og skaber rammer for forsørgelsens grundlag.

Her indtager vi ofte holdninger, der strider mod klientens interesser og mod hans egen opfattelse af hans personlighed. Enhver halvgammel arbejder ved præcist om han kan sælge sin arbejdskraft eller ej. Vi indtager ofte en anden holdning til dette problem end han. Enhver arbejder vil føle det som sund og hensigtsmæssig levevis at deltage i en kollektiv arbejdskamp. Støtter socialarbejderen ham økonomisk heri, bringer hun sig i modsætning til den samfundsmæssige magt, hun er sat til at administrere, idet al lovgivning også den sociale på eet eller andet tidspunkt afslører sin klassekarakter, omend grænserne for denne afsløring er forskellige.

Der består altså således dybe klasse-mæssige skel mellem os og vort klientel.

Alligevel er det både fagpolitisk og politisk et rimeligt krav, der også støttes af store dele af arbejderbevægelsen, at der i rimeligt omfang findes veluddannede socialarbejdere.

På godt og ondt har vi skabt et dynamisk samfund, men de økonomiske vilkår er så usikre og strukturerne i overbygningen så indviklede, at underklassen og store dele af den proletariserede middelstand livet igennem får behov for sagkyndig social assistance, når socialbegivenheder truer eksistensen.

Denne assistance bør ydes, men med udvidet forståelse for vor samfundsmæssige funktion.

Mod fremtids fjerne mål

Jeg erkender, at dette er provokerende tanker ved et festligt 40-års jubilæum og de må afsluttes med et par bemærkninger om, hvad der kan gøres. Kan vi videreudvikle vort fag, kan vi finde fælles fodslag frem mod en ændring af vor samfundsmæssige placering og en teori og en metode for vort arbejde? Så forskellige faget udøvere end er, tør jeg vove den påstand, at vi har et fælles mål. Jeg tror, at alle socialrådgivere ønsker et samfund med arbejde for alle, bolig til alle under rimelige vilkår, trivselsmuligheder for børnene og et socialt sikkerhedsnet, der uden diskrimination dækker hele befolkningen. Jeg tror, at alle socialrådgivere ønsker deres individuelle klient et ligeværdigt, økonomisk og trygt liv og at vi altid ønsker at bringe klienten frem til at klare sig selv uden stadig social assistance.

Jeg tror, at de fleste erkender, at de er indsat i arbejdet på systemets præmisser for at administrere samfundets til enhver tid gældende lovgivning.

Vi er begyndt at erkende, at vi som lønarbejdere selv er en grupe, der trues, hvis vi sprænger rammerne og dette sætter for mange af os spørgsmålstejn for vor mulighed for solidaritet med vort klientel.

Vi har kollektivt stor viden om vort klientels behov og om den behovstilfredsstillelse der nægtes visse samfundsgrupper. Vi har her i moden alder stadig besvær med at få vort fag respekteret og ved at give det rammer og indhold. Vi har en vis erfaring for at hidtidige teori og metode er knap så effektiv i praksis.

Det er en gammel lære, at teori, der ikke kan anvendes i

praksis skal forkastes. Det kræver mod - teorierne er med m \ddot{u} je bygget op og sat i system i uddannelse, videreuddannelse og daglig funktion.

Men praksis kan hjælpe os til at omforme teorierne og skabe et nyt grundlag for en funktion, der ikke i sig selv indeholder ul \ddot{u} selige modsigelser.

Vor forening er blevet en f \ddot{a} gforening med ganske h \ddot{o} j organisationsprocent og en fagpolitisk klarere aftegnet profil.

Snart kan vi vel formulere vort f \ddot{a} lles m \ddot{a} l som h \ddot{o} jst mulig solidaritet med vor klient indenfor systemets gr \ddot{a} nser, men med gr \ddot{a} nser, der stadig s \ddot{o} ges udvidet b \ddot{a} de ved personlig individuel dygtighed og videreuddannelse, men ogs \ddot{a} og f \ddot{o} rst og fremmest ved en stadig stigende aktiv, faglig kollektiv indsats.